

Towards a Grounded Theory on Celibacy among Girls in Gachsaran

Hakimeh Konari

PhD Student in Sociology, Department of Social Sciences, Yasouj University, Yasouj, Iran
(hakimakonari1403@gmail.com)

Maryam Mokhtari (Corresponding Author)

Associate Professor of Sociology, Department of Social Sciences, Yasouj University,
Yasouj, Iran (mmokhtari@yu.ac.ir)

Siroos Ahmadi

Professor of Sociology, Department of Social Sciences, Yasouj University, Yasouj, Iran
(sahmadi@yu.ac.ir)

Abstract

The social transformations occurring in today's world, particularly regarding the economic and social status of women, have turned their celibacy into a significant challenge. This qualitative study explores the celibacy in girls in Gachsaran. The target group consists of single girls aged 40 and above, who were selected through purposive sampling. Semi-structured, in-depth interviews were used for data collection. The grounded theory method based on the Corbin and Strauss model was employed to analyze the data. The collected data were coded in terms of open, axial, and selective coding. Based on the results of data analysis, 15 main categories were identified. These categories include internal turbulence, conflicting social network, concerns within the family, and intellectual challenges as "causal conditions". The "intervening conditions" were found to be gaining social status and gaining economic status, while the "context conditions" included the rampancy of misandry among women in society, the dominance of traditional family norms, and economic barriers. "The strategies" to cope with these challenges were preoccupation, suppression of needs, and spirituality. Finally, "the consequences" of these challenges were the distortion of social relationships, individual morale, and personal and economic success. "Celibacy as a pervasive female challenge" emerged as the "core category" in this research. In fact, girls turn to education and career to fill the void in their lives but it is in conflict with the expectations of people around them in a traditional atmosphere, which in turn, creates a paradoxical experience of reconsidering and redefining gender roles.

Keywords: Celibacy, Girls, Challenge, Grounded theory, Gachsaran.

Social Problems of Iran, Vol. 16, No. 3, Autumn 2025

Pages 193–240

2476-695X© The Author(s). Published by Kharazmi University

ISSN: 2476-6933

Extended Abstract

1. Introduction

Throughout history and across all human societies, the “Commonality of Marriage” constituted a foundational norm, wherein individuals, upon reaching biological and social maturity, invariably proceeded to marry and establish a family unit. The advent of the Industrial Revolution instigated profound transformations within the institution of the family. The family structure shifted from “Extended” to “Nuclear,” marriage evolved from a “Prescribed/Arranged” arrangement to one “Based on Love,” the role of “Women” was radically altered, and the “Divorce Rate” began to escalate. Nevertheless, another striking phenomenon has emerged: celibacy.

While this phenomenon applies to both genders, given that women lose their reproductive capacity around the age of 40, it is posited that women remaining unmarried by this age may exhibit no future inclination towards marriage. Consequently, the pattern of celibacy is predominantly discussed as a significant social issue concerning women. Current societal transformations, particularly changes in the economic and social status of women, have rendered female singlehood a critical challenge. On one hand, the Iranian woman is symbolically recognized as the epitome of devotion to her spouse and offspring, while on the other hand, women’s pursuit of individual advancement and the construction of new identities increasingly distances them from these traditional institutions. Although the topic of celibacy has received some scholarly attention in large metropolitan areas, it presents distinct dimensions in smaller cities with more traditional contexts, which have been relatively overlooked.

This research focuses on singlehood in Gachsaran. Located in the Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad province, Gachsaran not only supplies 25% of the nation’s exported oil but also possesses a complex social fabric. This complexity stems from its multi-ethnic composition (comprising Persian, Lur, and Turk populations) where the residues of the dominant tribal-nomadic system intermingle with the influx of labor migrants employed in the petrochemical industry. Since “celibacy” introduces ambiguities within this society characterized by a dualistic traditional-modern context, the present study seeks to investigate the following research questions: 1) What are the causal, contextual, and intervening conditions leading to the singlehood of women in Gachsaran? 2) What experiences do single women report regarding their unmarried lives? 3) What are the agency and interaction strategies employed by these women in response to their single status? 4) What are the consequences of singlehood for these women?

2. Methodology

Given that the present study seeks to understand the conditions and consequences of singlehood life among women in the target community, it employs a Qualitative Research Method and the Grounded Theory Approach (GTA) to examine this phenomenon. The research participants were single women aged 40 and above residing in Gachsaran. A total of 13 eligible individuals were selected via Purposive Sampling until Theoretical Saturation was achieved. Data collection was carried out through In-depth Semi-Structured Interviews. For data analysis, the Grounded Theory method, specifically the Strauss and Corbin Paradigmatic Model with its Open, Axial, and Selective Coding strategies, was utilized. To ensure the Trustworthiness and reliability of the research, after the initial analysis, selected interviewees were re-engaged in discussion about the concepts derived from their interviews to confirm the researchers' accurate understanding of their statements.

3. Findings

Employing the Strauss and Corbin Paradigmatic Model, the Causal, Intervening, and Contextual Conditions, alongside the Action/Interaction Strategies and Consequences related to women's singlehood life, were extracted from the interviews. The data analysis resulted in the identification of 15 core categories. The categories of psychological distress, conflicting network of relationship, Intra-family Concerns, and mental challenges were discovered as "causal Conditions." In this process, fear, feelings of doubt, and specific attitudes lead the individual toward preferring singlehood, resulting in a negative perception of marriage, especially since they have reached a state of social distrust towards the opposite sex within their social relations. These conditions, combined with internal family issues, dissuade them from marrying. Subsequently, acquisition of social status and acquisition of economic status were categorized as "intervening conditions." This shows that women's pursuit of education and skills unintentionally leads to the postponement of marriage. Furthermore, the prevalence of misandry in the social environment, the dominance of traditional norms within the family, and economic barriers were considered "contextual conditions." The prevalence and persistence of traditional norms in some families narrow the scope for their daughters' marriage, often rooted in high-tension situations such as domestic violence, poverty, parental divorce, or rigid traditional beliefs. Moreover, the prevalence of misandry in society creates an unfavorable social context where flawed marriage patterns are common, fostering women's pessimism toward men. The categories of engagement, suppression of needs, and spiritualism were extracted as "Strategies." Finally, disruption of social relationships, impairment of individual spirit, and individual and economic success

were identified as “consequences.” The core category of the present research was identified as “celibacy as a female comprehensive challenge.”

4. Conclusion

The ultimate finding of this research is that women resort to academic and occupational activities to fill the vacuum in their lives. However, this action conflicts with the expectations of those around them within a traditional environment, which in turn leads to the experience of a Paradox of reflexivity and reproduction of gender roles. This paradox has transformed singlehood life into a pervasive challenge with economic, social, and psychological dimensions. Amidst comprehensive social changes in a developing Iranian society—where modernity has entered and created economic and social opportunities for women’s participation—daughters are engaging in reflexivity. In this space, they reflect on their situation regarding the possibility of greater freedom, fluidity in social relationships and interactions with the opposite sex, and a preference for economic and social advancements. However, this is only one side of the coin. In a society where traditional culture governs the family and the psyche of a daughter, proportionate to the volume of her gendered socialization as a female, the reproduction of gender stereotypes also remains potent, defining the other side of the singlehood coin. This other side indicates that the dreams and aspirations of youth may not always be desirable. Indeed, singlehood, which doubles the difficulties due to their womanhood, ranges from the social stigmas they encounter to the effort to achieve success as a replacement to compensate for loneliness and lack of social support. It is under these conditions that, in the view of Berzonsky, the “confused identity style” can be deemed appropriate for the status and state of these women. As such, daydreaming about an unknown future leads to feelings of loneliness and regret, making social and economic success the only consolation—a consolation that cannot soothe their weary souls.

Keywords: Celibacy, Girls, Challenge, Grounded theory, Gachsaran.

به سوی یک نظریه زمینه‌ای پیرامون تجردزستی دختران در شهر گچساران

حکیمه کناری^۱ مریم مختاری^۲ سیروس احمدی^۳

چکیده

تحولات اجتماعی در دنیای کنونی به خصوص تغییر در شرایط اقتصادی و اجتماعی زنان، موضوع تجردزستی آنان را به یک چالش تبدیل کرده است. پژوهش حاضر با استفاده از روش تحقیق کیفی و رویکرد نظریه زمینه‌ای به بررسی این پدیده می‌پردازد. مشارکت‌کنندگان تحقیق، دختران مجرد ۴۰ سال به بالا ساکن شهر گچساران بودند که به صورت هدفمند از میان افراد واجد شرایط انتخاب شدند. روش گردآوری داده‌ها مصاحبه عمیق نیمه ساختاریافته بود. برای تحلیل داده‌ها از روش نظریه زمینه‌ای و استراتژی مدل پارادایمی اشتراوس و کرپین با نظام کدگذاری باز، محوری و انتخابی استفاده شد. بر اساس نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها، ۱۵ مقوله اصلی به دست آمد. مقوله‌های آشفتگی روانی، شبکه روابط اجتماعی متعارض، دغدغه‌های درون خانواده و چالش‌های فکری به عنوان «شرایط علی»، کسب منزلت اجتماعی و کسب منزلت اقتصادی به عنوان «شرایط مداخله‌گر»، شیوع مردگرایی در بین زنان جامعه، چیرگی هنجارهای سنتی در خانواده و بازدارنده‌های اقتصادی به عنوان «شرایط زمینه‌ای» و مشغولیت، سرکوب نیازها و معنویت‌گرایی به عنوان «استراتژی» و درنهایت مخدوش شدن روابط اجتماعی، مخدوش شدن روحیه فردی و کامیابی فردی و اقتصادی به عنوان «پیامد» حاصل گردید. مقوله هسته پژوهش حاضر «تجردزستی به مثابه یک چالش فراگیر زنانه» کشف شد. در حقیقت دختران برای پُرکردن خلأ زندگی به فعالیت‌های تحصیلی و شغلی روی می‌آورند، اما این امر در یک فضای سنتی با انتظارات اطرافیان، در تضاد است که به نوبه خود تجربه پارادوکس بازاندیشی و بازتولید نقش‌های جنسیتی را به همراه دارد.

کلیدواژگان: تجردزستی، دختران، چالش، نظریه زمینه‌ای، گچساران.

۱. دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی، گروه علوم اجتماعی، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران/ hakimakonari1403@gmail.com

۲. دانشیار جامعه‌شناسی، گروه علوم اجتماعی، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران (نویسنده مسئول)/ mmokhtari@yu.ac.ir

۳. استاد جامعه‌شناسی، گروه علوم اجتماعی، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران/ sahmadi@yu.ac.ir

۱. مقدمه و بیان مسئله

در طول تاریخ و در تمام جوامع بشری، «عمومیت ازدواج» یک قاعده اساسی بوده است و افراد به محض بلوغ زیستی و اجتماعی، اقدام به ازدواج و تشکیل خانواده می‌کرده‌اند (نولان و لنسکی، ۲۰۰۹). با شکل‌گیری انقلاب صنعتی، نهاد خانواده دچار تغییرات شگرفی گردید. شکل خانواده از «گسترده» به «هسته‌ای» تغییر یافت، ازدواج از حالت «فرمایشی» به «مبتنی بر عشق» دگرگون شد، نقش «زنان» متحول گردید، نرخ «طلاق» فزاینده شد، ازدواج‌های «همجنس‌خواهانه» پدیدار گشت و «هم‌باشی» ظهور یافت (احمدی، ۱۳۹۳).

با این حال، پدیده حیرت‌انگیز دیگری نیز به وقوع پیوسته است و آن، «تجردزیستی» است. «تجردزیستی» بیان‌گر افرادی است که «مجرد» هستند. این امر می‌تواند ناشی از «طلاق» باشد، اما «تجردزیستی» به عنوان یک «مسئله اجتماعی» حالتی است که افراد هرگز اقدام به ازدواج نمی‌کنند (فارلی^۲ و همکاران، ۲۰۲۵). زیست مجردی به عنوان پدیده‌ای نوین و رایج در سراسر جهان در حال گسترش است (ماهاراج و شانگاس^۳، ۲۰۲۰). «تجردزیستی» برای هر دو جنسیت مرد و زن مطرح است، اما با توجه به این‌که زنان از حدود ۴۰ سالگی امکان تولیدمثل را از دست می‌دهند، به نظر می‌رسد زنانی که تا این سال ازدواج نکرده‌اند، تمایلی به ازدواج در سال‌های آتی نیز نداشته باشند و بر همین مبنا، پدیده «تجردزیستی» عمدتاً در بین زنان به عنوان یک مسئله اجتماعی مطرح است (شفر^۴، ۲۰۲۰). حسب شواهد، «تجردزیستی» به عنوان الگویی پذیرفته‌شده از زندگی در آمریکا روبه‌گسترش است و برآورد می‌شود ۱۰٪ جمعیت دچار «تجردزیستی» هستند (فارلی و همکاران، ۲۰۲۵) و تخمین زده می‌شود این پدیده در بین متولدین دهه ۱۹۸۰ به این سو به بالغ بر ۲۰٪ برسد (کیدنز، ۲۰۱۸).

پدیده «تجردزیستی» در ایران، هم‌سو با تغییرات جهانی، روبه‌افزایش است (دهقان حصار و همکاران، ۱۴۰۱). حسب مستندات، نسبت تجرد زنان از سنین ۳۰ به بالا روبه‌افزایش است و درصد افزایش نسبی در گروه‌های سنی بالاتر، افزایش یافته و موجب شده است که نسبت تجرد قطعی زنان در سال ۱۳۹۵ در مقایسه با سال ۱۳۸۵، حدود ۱۰۳٪ افزایش داشته باشد. از طرف دیگر، نسبت ازدواج نیز در مقایسه با سال پایه با حدود ۲٪ کاهش نسبی همراه شده است (سپیدنامه و پرویزی، ۱۴۰۳).

1. Nolan & Lenski
2. Farley
3. Maharaj & Shangase
4. Schafer

بنا بر شواهد، در سال ۱۴۰۰ بیش از ۴۲۶ هزار دختر بالای ۴۰ سال در کشور وجود دارند که هرگز ازدواج نکرده‌اند (مرکز آمار ایران، ۱۴۰۰). بدون تردید، شیوع پدیده «تجردزیستی» آثار و پیامدهای اجتماعی متعددی به دنبال دارد (خدابخشی و پیش‌بهار، ۱۳۹۸). زنان دارای «تجردزیستی» دچار فناسازی نمادین هستند؛ به این معنا که فرهنگ رسانه‌ای، زندگی واقعی و منافع زنان را به نحو شایسته‌ای منعکس نمی‌کند. نتیجه عدم حضور و ناچیز به حساب آمدن زنان توسط رسانه‌ها، مخدوش شدن تصویر آنان در جامعه است (مختاری و رجایی، ۱۳۹۵: ۲۲۵).

واقعیت آن است که تحولات اجتماعی در دنیای کنونی به خصوص تغییر در شرایط اقتصادی و اجتماعی زنان، موضوع تجردزیستی آنان را به یک چالش تبدیل کرده است. از یک طرف زن در جامعه ایرانی نماد عشق‌ورزی به همسر و فرزند شناخته می‌شود (غیاثوند و حاجیلو، ۱۳۹۹) و از طرف دیگر میل زنان به پیشرفت فرد و خلق هویت‌های جدید، آنان را از این نهادها دور می‌کند. این جریان موجب شکل‌گیری هویت شخصی به صورت آگاهانه می‌شود (گیدنز، ۱۳۷۸). اگرچه، موضوع «تجردزیستی» در کلان‌شهرها تا حدی مورد توجه قرار گرفته، اما در شهرهای کوچک و با بافت سنتی، این موضوع ابعاد متفاوتی دارد که کم‌تر مورد توجه قرار گرفته است. یکی از این شهرها، گچساران در استان کهگیلویه و بویراحمد است که علاوه بر این که ۲۵٪ نفت صادراتی کشور را تأمین می‌کند، به دلیل چند قومیتی بودن (فارس و لر و ترک) و اثرگذاری ته‌نشست‌های نظام ایلی عشیره‌ای حاکم بر فرهنگ این منطقه و نیز موج مهاجران شغلی شاغل در بخش صنعت پتروشیمی، از بافت اجتماعی پیچیده‌ای نیز برخوردار است.

حسب شواهد، نرخ ازدواج و طلاق در این شهر معکوس شده و طی آن تعداد ازدواج‌ها در سال ۱۴۰۲ به مراتب کم‌تر از ۱۳۹۴ و تعداد طلاق‌ها نیز در سال ۱۴۰۲ به مراتب بیش از ۱۳۹۴ است (سازمان ثبت‌احوال کشور، ۱۳۹۴ و ۱۴۰۲) که نشان می‌دهد «تجردزیستی» در این شهر در حال افزایش است. با توجه به این که «تجردزیستی» در یک جامعه با بافت دوگانه سنتی و مدرن مذکور ابهام‌هایی ایجاد کرده، پژوهش حاضر به دنبال آن است که سؤالات ذیل را مورد مطالعه قرار دهد: (۱) شرایط علی، زمینه‌ای و مداخله‌گر تجردزیستی دختران در شهر گچساران چیست؟ (۲) دختران مجرد چه تجربه‌ای از زیست مجردی خود دارند؟ (۳) راهبردهای کنش و کنش متقابل دختران در مواجهه با تجردزیستی چیست؟ (۴) پیامدهای تجردزیستی برای دختران چیست؟

۲. چارچوب مفهومی

موضوع تجردزیستی دختران و افزایش تمایل به این نوع از زندگی، ریشه‌هایی عمیق در مسائل فرهنگی و ارزشی جامعه مدرن دارد. تمایل آگاهانه، بازانديشي در حوزه‌های مختلف فکری، هویتی، جنسیتی، نوع جدیدی از فرهنگ را شکل داده است که ضرورت توجه علمی به توسعه و اشاعه این سبک زندگی را ایجاب می‌نماید. در ادامه مفاهیمی که در انجام پژوهش ایجاد حساسیت نظری می‌نمایند، بیان می‌شود.

● **بازاندیشی:** تحولات ارزشی در حوزه‌های گوناگون به‌طور عام و تجردزیستی به‌طور خاص را می‌توان در چارچوب نظریه بازانديشي گيدنز درک نمود. گيدنز بر این باور است که در جامعه مدرن، انسان‌ها با آفرینش و اصلاح هویت خود، چه بودن و چگونگی شدن خود را پیوسته بازنگری می‌کنند. درواقع گيدنز به نوگرایی اشاره می‌کند. همه صورت‌های زندگی، کم‌وبیش، با دانشی که کنشگران از این صورت‌ها دارند، ساخته می‌شود و از دید گيدنز، بازانديشي مدرنيته با تولید پیوسته خودشناسی ارتباطی مستقیم دارد (گيدنز، ۱۳۷۸: ۱۰۰).

او آینده نامعلومی را برای مدرنيته ترسیم کرد که در آن از سویی تردید و تشویش، مشکل می‌آفریند و از سوی دیگر اشکال جدید آزادی و عاملیت پدید می‌آید. در این عرصه عامل می‌تواند آزاد از جبر غیرعقلانی و احساسی، به‌طور عقلانی سنت‌های گذشته را بازسازی و بازترکیب نماید و نظم اجتماعی جدیدی ایجاد نماید (گيدنز، ۱۳۸۴: ۱۶).

در این راستا دختران مجرد در جهانی از فرصت‌های بازانديشي زندگی خود قرار می‌گیرند. این در حالی است که همواره بشر تا اندازه‌ای زیاد به نیروهای خارجی وابسته بود. ترتیب فصول، شرایط آب و هوایی، محدوده‌های خارجی برای کنش انسانی بودند (پیرسون، ۱۳۸۰: ۳۴ و ۳۵). این محدودیت‌ها، برای دختران امروز که امکان برون‌رفت از مرزهای قومی، جغرافیایی خود را دارند، به‌واسطه رشد جهانی شدن کم‌رنگ شده است. در گذشته دختران تابع جبر محیط زندگی خود بودند؛ اما امروزه به‌واسطه جهانی شدن تغییرات عظیمی رخ داده است. جهانی شدن از نگاه گيدنز ترکیبی از اضطراب و رهائی و آمیزه‌ای از آزادی‌ها و عدم اطمینان‌ها است (گيدنز، ۱۳۸۴: ۴۲). به این ترتیب تجردزیستی می‌تواند پیامدهای مثبت و منفی برای فرد به بار آورد. می‌توان گفت که مفهوم تجردزیستی نوعی شیوه و سبک زندگی در دوران مدرن است. در جهان مدرن هویت شخصی پروژه‌ای بازانديشانه می‌شود و دائماً ما هویت خود را خلق و تصحیح می‌کنیم و این‌که که هستیم؟ چرا این شدیم؟ برخلاف گذشته که سنت‌ها و عادات هویت را شکل می‌داد، در جامعه مدرن هر لحظه در حال طراحی شدن است.

● **بازتولید نقش جنسیتی:** کنش متقابل پویا در یک بستر اجتماعی ویژه به درونی‌سازی اطلاعات کسب شده از محیط اطراف منجر می‌شود؛ به گونه‌ای که انتظارات و وظایف از خود و اطرافیان در جریان جامعه‌پذیری به بازتولید آن منجر می‌شود که در نقطه مقابل بازاندیشی قرار می‌گیرد. از اینجاست که جنسیت در جوامع شکل می‌گیرد و به نوبه خود به شکل‌گیری تصورات جنسیتی قالبی منجر می‌شود. جنسیت شامل رفتارها، نقش‌های اجتماعی و اندیشه‌های اجتماعی است که فرهنگ حاکم بر جوامع به عهده دو جنس زن و مرد می‌گذارد، تصورات جنسیتی قالبی دامنه انتظاراتها، از هر دو جنس را طرح‌ریزی و تعیین می‌کند و شامل باورها درباره ویژگی‌های مثبت و منفی زنان و مردان است (بارون و بیرن، ۱۳۹۲: ۳۱۶). لذا اگر دختر، برخی ویژگی‌هایی که به زن منتسب شده است را نداشته باشد، حس منفی در وی پدیدار می‌شود که به نوبه خود شکل‌گیری نوعی تصورات قالبی در فرد است. این تصورات قالبی است که به بازتولید نقش‌های جنسیتی و تمرکز فکر بر آن منجر و نقش‌های جنسیتی که بعضاً از طریق سنت‌ها برای دختران و پسران به جای مانده است و بازتولید می‌شود.

برای دختران نقش‌هایی از قبیل همسری با ازدواج کردن (ویل دورانت، ۱۳۸۸) و مادری از برجسته‌ترین نقش‌های زنانه است. مادری به مفهوم توجه و مراقبت از کودکان و احساس مسئولیت در قبال آن‌ها و همچنین برقراری مناسباتی است که نیازهای آن‌ها را برآورده می‌کند (آدامز،^۱ ۱۹۹۰). اهمیت مادری به خصوص در نظریه چودورو به تصویر کشیده شده است؛ به طوری که شکل‌گیری هویت زنانه را به مادری پیوند می‌زند که به بازتولید مادری منجر می‌شود. چودورو می‌گوید فقدان رابطه عاطفی برای زنان، احترام به نفس ایشان را تهدید می‌کند و هویت یک دختر به واسطه همذات‌پنداری و همانندسازی با مادر شکل می‌گیرد (چودورو،^۲ ۱۹۸۷). در چنین شرایطی در جامعه‌ای که هنوز سنت‌ها پابرجا هستند، در کنار تغییرات دنیای مدرن، این نقش‌های سنتی، جایگاه اجتماعی و فرهنگی خود را دارند. به این ترتیب تجرد قطعی می‌تواند رنج‌هایی را بر دختری که تصورات قالبی جنسیتی، نقش مادری و همسری را به او تفویض نموده، وارد می‌کند.

● **سپهر زندگی شخصی:** شارل فوریه^۳ از زنان به عنوان یک فرد سخن به میان می‌آورد. اساس ایده‌های شارل فوریه، مفهوم زندگی جمعی و انجام منطقی وظایف بود. با پیدایش سرمایه‌داری

1. Adams

2. Chodorow

3. Fourier

صنعتی که روزه‌روز بیشتر تولید کالا را از خانه دور کرد، مردان و زنان رفته‌رفته حساب خانواده را از اقتصاد جدا کردند و زندگی شخصی سپهری جدا از جامعه بزرگ‌تر قلمداد شد (فوریه، ۱۹۶۷). جایگاه زن خانه‌دار در سرمایه‌داری نیز به همین تحول مبهم و رازآمیز شد (زارتسکی، ۱۳۹۰). به باور فوریه جابه‌جایی فرد بین گروه‌ها و حتی بخش‌های مختلف بر اساس تمایلات شخصی مجاز است. خانواده‌های فردی هم از نظر تلاش مضاعف و هم انزوای افراد که در راه همکاری واقعی و هماهنگی اجتماعی ایستاده‌اند ضایع‌کننده تلقی می‌شدند.

فوریه از حقوق زنان حمایت کرد، او معتقد بود همه مشاغل مهم باید بر اساس مهارت و استعداد به روی زنان باز شود، نه این‌که بر اساس جنسیت بسته شوند (فوریه، ۱۹۶۷). همان‌گونه که اشاره شد او زن را «فرد» در نظر می‌گیرد، نه به عنوان شریک یک زندگی با دیگران. به این ترتیب می‌توان گفت برخی دختران گویی ازدواج و همزیستی دوفره را محدودیتی بزرگ در زندگی تلقی می‌نمایند. در حقیقت نظریه شارل فوریه گویای شکل‌گیری سپهر زندگی شخصی است که زنان می‌توانند زندگی خود را آن‌گونه که می‌خواهد جهت بخشد و تجردزیستی با رشد شخصی شدن زندگی شیوع پیدا می‌کند.

● **ترجیح روابط ناپایدار به روابط پایدار:** دیگر اندیشمندان برجسته حوزه جامعه‌شناسی در ایجاد حساسیت نظری پیرامون تجردزیستی، باومن است. وی بر این موضوع تأکید دارد که در دنیای فردگرایی بی‌نظم و افسارگسیخته، روابط اجتماعی می‌تواند هم مایه خوبی و هم مایه بدی باشند (باومن، ۱۳۸۴: ۱۰). باومن در کتاب «عشق سیال»، عدم پایداری پیوندهای انسانی، سیال بودن و عدم احساس امنیت ناشی از این عدم پایداری احساسات و امیال ناشی از تضادهای مبتنی بر تحکیم پیوندها و درعین حال ضعیف نگهداشتن آن‌ها را مورد تأکید قرار می‌دهد. تعاملات و روابط افراد در جامعه و به‌طورکلی کنش‌های آن‌ها میان کابوسی تلخ و خوابی شیرین در نوسان است و مشخص نیست چه زمانی یکی از این دو به دیگری تبدیل می‌گردد (باومن، ۱۳۸۴).

همچنین، باومن به فرهنگ مصرف‌گرایانه و سرمایه‌داری در دنیای مدرن اشاره می‌کند؛ به‌گونه‌ای که انگار این نوع از بینش، به روابط انسانی نفوذ داشته و افراد همدیگر را مانند کالا می‌بینند و مفهوم شیء‌انگاری را به میان می‌کشد. باومن چنین تعبیر می‌کند که همان‌گونه که کالاهای مصرفی دارای تاریخ انقضا و مصرف هستند، گویی روابط اجتماعی نیز این‌گونه شده‌اند و تاریخ مصرف دارند و اگر تاریخ مصرفشان هنوز تمام نشده باشد، ممکن است گزینه‌های بهتر و جدیدتری برای رابطه پیش‌آید (دهبانی‌پور و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۰۹).

اهمیت نظری این دیدگاه در تحقیق حاضر از آن جهت است که تجردزیستی الزاماً به معنای همیشه در انزوا و تنهایی زیستن نیست، بلکه افراد یک رابطه پایدار با جنس مخالف را ندارند؛ به گونه‌ای که افراد نگاه خود را از روابط عاشقانه پایدار به روابط سیال ناپایدار تغییر می‌دهند و سیالیت در روابط کنونی، می‌تواند تجردگرایی و عدم تعهد به فردی مشخص در زندگی را در بین جوانان تشدید نماید.

● **هویت سردرگم:** به نظر برزونسکی فرایندهای شناختی-اجتماعی جوانان در ساخت، نگهداری و انطباق هویت خودشان حائز اهمیت است. سبک هویت شامل سازوکارهایی است که اطلاعات و تجارب مرتبط با خود را کدگذاری، پردازش و سازمان‌دهی و مرور می‌کند (آقاجانی و همکاران، ۱۳۸۳). الگوی برزونسکی بر آن دسته از فرایندهای اجتماعی-شناختی مبتنی است که طی آن افراد بر اساس شیوه ترجیحی پردازش اطلاعات مربوط به خود، گفتگو درباره موضوعات مربوط به هویت و تصمیمات فردی، در وضعیت‌های متفاوت قرار می‌گیرند.

فرایندهای متفاوت فرض شده، حداقل در سه سطح (اطلاعاتی، هنجاری و سردرگم-اجتنابی) به کار می‌رود (برزونسکی، ۱۹۹۰). اکثر اجزای اساسی آن‌ها شامل پاسخ‌های شناختی-رفتاری که افراد در زندگی روزمره خود به کار می‌برند. بنا بر نظریه برزونسکی می‌توان این‌گونه تحلیل نمود که سبک‌های هویتی مختلف و تصمیمات فردی و موقعیت‌های تصمیم‌گیری متفاوت در جوانان در ایجاد شرایط زمینه‌ای تجردزیستی می‌تواند نقش مهمی را ایفا کند و تفاوت‌ها را آشکار سازد. به عنوان مثال کسانی که دارای سبک هویتی سردرگم باشند، معمولاً در تصمیمات مهم زندگی چون تشکیل زندگی، اعتماد به فردی تحت عنوان همسر آینده، تشکیل خانواده و موارد مربوط حیطه ازدواج دچار سردرگمی و تنش هستند و سال‌های زیادی را در تجرد به سر می‌برند.

تلاش در جهت ارائه یک نظریه زمینه‌ای درباره تجردزیستی دختران جامعه ایرانی، نیازمند توجه به نظریه‌های جامعه‌شناختی متعدد و با رویکردهای متفاوت است؛ نظریه‌هایی که نقش سنت و تغییرات حاصل از ورود جامعه ایرانی به دوران مدرن را در بروز تجردزیستی دختران پوشش دهد. در این راستا نظریه‌های جامعه‌پذیری جنسیتی، رهیافت فمینیستی چودورو که به نوعی زیست سنتی را به خصوص برای دخترانی که در یک بافت نیمه سنتی زندگی می‌کنند تبیین می‌نمایند، در کنار نظریه‌های مدرن، اعم از بازاندیشی گیدنز، ظهور

سپهر زندگی شخصی شارل فوریه و یا هویت‌های سردرگم برزونسکی، ایجاد حساسیت نظری نمود. همچنین تغییرات فرهنگی که نشانه‌هایی از ظهور پست مدرنیته را در ناپایداری در روابط موجب شده، در این پژوهش برای محققین حساسیت نظری ایجاد کرد.

۳. پیشینه تجربی

در ایران مطالعاتی دربارهٔ تجردزیستی انجام شده که به واکاوی ابعاد فردی، اجتماعی- فرهنگی پرداخته‌اند.

کلاته‌ساداتی و همکاران (۱۴۰۳) به کشف و واکاوی نحوهٔ زیست و شیوه‌های سازگاری دختران در سن تجرد قطعی با جامعه پرداخته‌اند. بر اساس نتایج این پژوهش، این دختران در شرایط ناگزیری زیست می‌کنند که از حداقل بهزیستی روانی در زندگی اجتماعی برخوردارند. علاوه بر آن، کلاته‌ساداتی و همکاران (۱۴۰۲) به دلایل به‌وجود آمدن چنین شرایطی برای این دختران در تحقیقات خود پرداخته‌اند. این محققین به واکاوی طولانی شدن دوران تجرد پرداختند و بیان کردند تجرد می‌تواند نتیجهٔ تمایل به فردگرایی و استقلال طلبی باشد.

شهناوز و همکاران (۱۳۹۸) معتقدند با دگرگونی ناشی از مدرنیزاسیون، تغییر نگرش به ازدواج شکل گرفته است و با بالا رفتن موقعیت اقتصادی و اجتماعی و امکان ارتقا در پایگاه‌های اجتماعی با سبک زندگی فردگرایانه از دیگر عوامل مؤثر بر مجردی است. قانع عزآبادی و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهش خود به باورها و عقاید کلیشه‌ای منفی نسبت به دختران مجرد اشاره کرده‌اند که تنها جرم‌شان، گذر از سن ایدئال ازدواج است. همچنین، مداحی و همکاران (۱۴۰۰) به ترجیح رهایی و آزادی، حداکثرسازی منفعت و فردمحوری و گذران اوقات فراغت در قالب مدرن اشاره دارند.

بناری زاده و همکاران (۱۴۰۳) و دسته دیگری از پژوهش‌ها به نقش عوامل روان‌شناختی در این زمینه توجه کرده‌اند. به عنوان مثال وزینی‌افضل و همکاران (۱۳۹۹) اشاره می‌کنند که یکی از دلایل تجردگرایی ترس از انتخاب اشتباه و داشتن الگوهای ناموفق است. افراد ممکن است نگران باشند که انتخاب اشتباه، منجر به زندگی مشترک ناخوشایند شود و خسروی و همکاران (۱۴۰۰) ازجمله استراتژی‌ها از طرف دختران مجرد برای بهبود زندگی خود را تلاش جهت توانمندسازی و کسب مهارت، حفظ سلامت و جوانی و کسب استقلال دانسته‌اند. عباس‌زاده و نیکدل (۱۳۹۵) به مجموع زمینه‌های فردی، اجتماعی و فرهنگی تأخیر در ازدواج اعم از تحول در مناسبات دو جنس اشاره کرده‌اند که منجر به تجردزیستی می‌شود.

در مطالعات خارجی، ماک گراسیا^۱ (۲۰۱۸) ویژگی‌هایی مانند جایگاه اجتماعی-اقتصادی، سواد زنان و وجود برادر مجرد که تضمین‌کننده اقتصاد در شرایط کم‌درآمد است را باعث مجردماندن زنان دانسته است. شهزاد^۲ (۲۰۱۷) در پژوهش خود بیان می‌کند تحصیلات تأثیر زیادی بر زمان‌بندی ازدواج دارد و این امر منجر به افزایش سن ازدواج زنان تحصیل‌کرده می‌شود.

دسته دیگر تحقیقات خارجی به اثرات مجردبودن در زندگی می‌پردازند. بک مایر و جیمیسون^۳ (۲۰۲۳) نشان دادند که احساسات مربوط به مجردبودن می‌تواند بیشتر جنبه فردی داشته باشد، بنابراین مجردبودن می‌تواند فرصتی برای تمرکز بر رشد فردی و تحقق اهداف شخصی باشد، بدون این‌که لزوماً تحت تأثیر انتظارات اجتماعی قرار بگیرد. پژوهش کاستلو^۴ و همکاران (۲۰۲۲) نشان داد که مجردها، در مقایسه با افراد متأهل، از سلامت و رفاه روانی بدتری برخوردار هستند و رضایت کم‌تری از زندگی دارند.

در پژوهش‌های پیشین نقش عوامل اجتماعی-فرهنگی مانند فردگرایی و ترس از اشتباه در انتخاب و عوامل اجتماعی-اقتصادی همچون باورهای کلیشه‌ای و تأثیر مدرنیزاسیون، با روش‌های تحقیق کمی و کیفی، مورد توجه قرار گرفته که نشان‌دهنده توجه جامعه علمی به موضوع تجردزیستی است. نوآوری پژوهش حاضر در بررسی دلایل و پیامدهای تجرد دختران در شهر گچساران و ارائه یافته‌های بومی شده در این زمینه است که می‌تواند به شناخت دقیق‌تر دلایل و پیامدهای تجرد دختران در این منطقه و ارائه راهکارهای متناسب با آن منجر شود.

۴. روش‌شناسی

از آنجا که پژوهش حاضر به دنبال فهم شرایط و پیامدهای تجردزیستی در بین دختران جامعه هدف است، روش نظریه زمینه‌ای می‌تواند چارچوب مناسبی جهت تحقیق این هدف فراهم آورد. نظریه زمینه‌ای، فرآیندی استقرایی است که در آن داده‌ها جمع‌آوری، تجزیه و تحلیل به تکرار انجام می‌شود تا زمانی که اشباع نظری حاصل شود. هدف اصلی این روش، توسعه

1. McCreadie

2. Shahzad

3. Beckmeyer & Jamison

4. Costello

نظریه بر اساس داده‌هایی است که این داده‌ها می‌توانند از منابع مختلف مانند مصاحبه‌ها، مشاهده‌ها و اسناد به دست آیند (اشتراوس و کرین، ۱۹۹۰). جایی که هدف درک فرایندها و پیچیدگی‌های مربوط به یک پدیده باشد و تفسیر کنشگران از معنای این فرایندها مدنظر باشد، رویکرد کیفی به طور عام و روش نظریه زمینه‌ای به طور خاص مناسب است.

جامعه هدف دختران ۴۰ سال به بالا ساکن شهر گچساران هستند که تعداد ۱۳ نفر از آنان به صورت هدفمند از میان افراد واجد شرایط انتخاب شدند و مصاحبه تا رسیدن به اشباع نظری پیش رفت. برای تحلیل داده‌ها از روش کدگذاری باز، محوری، انتخابی و بر اساس نظریه زمینه‌ای کرین و اشتراوس شرایط علی، مداخله‌گر و زمینه‌ای تجردزستی دنبال و در ادامه به استراتژی‌ها و فهم پیامدهای آن توجه شد. در بحث دقت و اعتبار داده‌ها به اندیشه لینکلن و گوبارجوی گردید. بر این اساس مستدل کردن متن با نقل قول‌های قابل قبول (فلیک، ۱۳۸۵: ۴۱۰) و درگیری طولانی پژوهش‌گر با متن که باعث شکل‌گیری درک موثقی از زمینه می‌شود (هومن، ۱۹۶۱: ۷۰)، همه به اعتبار تحقیق کمک می‌کنند.

در این پژوهش پس از انجام مصاحبه‌ها، برخی از مصاحبه‌شونده‌ها انتخاب شدند و مفاهیم به دست آمده از مصاحبه با آنان به بحث گذاشته شد تا دریابیم آیا به فهم درستی از صحبت‌های آن‌ها دست یافته‌ایم یا خیر. همچنین مقوله‌های به دست آمده به جز نویسندگان مقاله، با یک متخصص دیگر نیز در میان گذاشته شد تا انتزاع بهتری از داده‌های موجود انجام گیرد.

جدول شماره ۱: توصیف ویژگی‌های مشارکت‌کنندگان

ردیف	مشارکت‌کننده	سن	تحصیلات	شغل	شیوه زندگی
۱	فروغ	۴۵	دیپلم	بیکار، گاهی کشاورزی	تنها
۲	زهرا	۴۵	دکتر	کارمند دولت	تنها
۳	مریم	۴۰	دانشجوی دکتری	معلم	با پدر و مادر
۴	لیلا	۴۲	فوق لیسانس	پرستار	با پدر و مادر
۵	مرضیه	۴۰	دیپلم	بیکار	با پدر و مادر
۶	رضوان	۴۴	دانشجوی کارشناسی	آزاد	با مادر

۷	ناهید	۴۳	فوق لیسانس	کارمند	با پدر و مادر
۸	زیبا	۴۲	دکتر	کارمند	با پدر و مادر
۹	جمیله	۴۱	لیسانس	مطب زیبایی	تنها
۱۰	طیبه	۴۵	دانشجوی دکتری	مشاور	با خواهر و برادر
۱۱	فریده	۴۸	دانشجوی دکتر	کارمند	خانواده
۱۲	حمیرا	۵۰	فوق لیسانس	آزاد	با پدر و مادر
۱۳	حمیده	۴۷	فوق لیسانس	آزاد	با پدر و مادر

۵. یافته‌ها

در این پژوهش با بهره‌گیری از مدل پارادایمی اشتراوس و کربین، شرایط علی، شرایط مداخله‌گر و زمینه‌ای، در کنار راهبردهای کنش/کنش متقابل و پیامدهای مربوط به تجردزیستی دختران، از مصاحبه‌ها استخراج و «تجردزیستی به مثابه یک چالش فراگیر زنانه» به عنوان مقوله هسته شناسایی شد.

۵-۱. شرایط علی

شرایط علی عبارت‌اند از عواملی که به وقوع یک پدیده خاص کمک یا آن را تسهیل می‌کنند. این عوامل می‌توانند شامل متغیرهای محیطی، رویدادهای گذشته، عوامل اجتماعی، فرهنگی و یا سیاسی باشند که بر نحوه وقوع و شکل‌گیری پدیده مورد مطالعه تأثیر می‌گذارند (کربین و اشتراوس، ۲۰۱۴).

جدول شماره ۲: نتایج کدگذاری مفاهیم، مقوله‌های فرعی و مقوله‌های اصلی شرایط علی

مفاهیم	مقوله‌های فرعی	مقوله‌های اصلی
نومیدی از ازدواج موفق/ اضطراب از ورود به زندگی جدید/ ترس از محدود شدن/ ترس از انتخاب اشتباه	ترس از ازدواج	آشناگی روانی
شک و تردید نسبت به ازدواج موفق/ عدم پذیرش ازدواج به عنوان سبک زندگی/ نگاه منفی به زندگی متأهلین/ انتقاد از مردان	نگرش منفی به ازدواج	

شبکه روابط اجتماعی متعارض	بی‌اعتمادی اجتماعی	بی‌اعتمادی به یافتن همسر مناسب/ مشاهده زندگی‌های ناموفق/ تجربه منفی از ازدواج/ مشاهده برچسب به مطلقه‌ها
	مسئولیت‌گریزی	نگاه آفا بالا سر به همسر/ نپذیرفتن محدودیت ازدواج، ترجیح تفریحات روزمره/ دوست‌نداشتن انجام کارهای خانه
	مقایسه اجتماعی	بدبودن زندگی متأهلی نسبت به مجردی/ مشکلات زناشویی در برابر زندگی مجردی/ ترس از عقب‌افتادن از دیگران/ وقت‌گذشتن برای بهتر جلوه کردن/ وقت‌گذشتن برای ظاهر زندگی
	در جستجوی آزادی اجتماعی	تنوع طلب بودن/ رهایی از قید و بندها/ دوری از تابع شدن/ اجازه‌نخواستن/ تمایل به پاساژگردی با دوستان
دغدغه‌های درون خانواده	نگهداری از کودکان	غذادادن به بچه‌ها/ نظافت بچه‌ها/ مراقبت از جان کوچک‌ترها
	مسئولیت خانه‌داری	غذاپختن/ نظافت خانه/ مراقبت از زندگی خانوادگی
	مسئولیت مراقبت از والدین	مراقبت از مادر مریض/ مراقبت از والدین سالخورده/ عشق به والدین/ دلسوزی برای والدین
چالش‌های فکری	تقدیرگرایی	خواست خدا/ بدشانسی/ دل‌سپردن به سرنوشت/ امتحان کردن شانس/ تلاش بی‌ثمر
	کمال‌گرایی	خودبزرگ‌بینی/ توقعات بالا/ انتظار سطح بالا از شوهر/ عدم تحمل عیوب همسر
	استقلال طلبی مفرط	زندگی مستقل خواستن/ تفکر منسوخ‌شدن ازدواج/ رسیدن به آرزوها و خواسته‌ها با مجرد
	تعقیب رشد شخصی	به خود متکی بودن/ پست بالا دنبال کردن/ جایگاه اجتماعی بالا داشتن/ مشغول بودن به کار مورد علاقه

● آشفته‌گی روانی

تجردگرایی دختران، منبعث از آشفته‌گی روانی است که با آن مواجه هستند. در این فرآیند ترس و احساس تردید و نگرش‌ها، فرد را به سمت ترجیح تجردزیستی سوق می‌دهد. ترس از ازدواج می‌تواند به احساس ناامیدی و اضطراب عمیق منجر شود. مریم می‌گوید:

«از متأهل شدن و یه دفعه وارد یک زندگی اشتباه شدن و هزاران مشکل دیگر، ترس دارم؛ از این که طرف تعهد نداشته باشه و تفاهم نداشته باشیم. دوره‌ای که ما زندگی می‌کنیم خیلی عجیب غریب شده. انتخاب اشتباه مساوی با مرگ و درد ورنج هست. از انتخاب اشتباه می‌ترسم». همچنین جمیله می‌گوید:

«ترس و نگرانی از محدود شدن دارم و این که استقلال و آزادی رو از من بگیره و مانع کار و علاقه‌ام بشه و این که خودم رو اسیر زندگی مشترک و بچه کنم». ترس از ازدواج در این صحبت‌ها جنبه روانی دارد و عواطف فرد را درگیر می‌کند. نگرش منفی نسبت به ازدواج می‌تواند ریشه در تجارب تلخ گذشته، ترس از تعهد و ازدست دادن استقلال، یا عدم تطابق بین انتظارات و واقعیت‌های زندگی زناشویی داشته باشد. ناهید می‌گوید:

«چه لزومی داره خودم رو اسیر یه آدم اشتباه کنم که من رو درک نمی‌کنه؟». ناهید صرفاً بر درک متقابل از یک ارتباط غیررسمی سخن می‌گوید و نسبت به ازدواج رسمی نگرش منفی دارد. همچنین فریده می‌گوید:

«به نظرم وقتی وارد زندگی مشترک بشم، این که اون روابط و اون زندگی ایدئالی که در ذهنم هست نباشه، فشار و تنش‌هایی به دنبال داره که می‌تونه برای روح و جسمم اختلال ایجاد کنه».

● شبکه روابط اجتماعی متعارض

دختران در برخورد های اجتماعی با چالش‌هایی مواجه هستند که می‌تواند آن‌ها را در مسیر بازنندیشی نسبت به موضوع ازدواج قرار دهد. از جمله این چالش‌ها، بی‌اعتمادی اجتماعی است. اعتماد اشاره به این دارد که ما از دیگران انتظار عمل صادقانه داشته باشیم. بخشی از بی‌اعتمادی اجتماعی در نتیجه تجربه‌های فرد از زندگی دیگران حاصل شده است. زهرا می‌گوید:

«با خانواده و مشکلات خانوادگی زن و شوهرها در ارتباط هستم و همه جور مشکلاتی می‌بینم. کلاً دید خوبی به زندگی متأهلی ندارم». همچنین مرضیه می‌گوید:

«دوتا از خواهرام طلاق گرفتن. با توجه به مشکلات عدیده‌ای که خواهرام بعد از ازدواج دارن، مجرد بودن رو ترجیح دادم. هیچ وقت زندگی ناموفق رو قبول ندارم. همین جوری بهتر از زندگی‌های ناموفق و مطلقه امروز هست که هزار برچسب و حرف وحیدی پشت سرشون وجود داره».

یکی دیگر از مشارکت‌کنندگان به طور کلی از بی‌اعتمادی به شکل تعمیم یافته سخن می‌گوید:

«واقعاً ازدواج به چه درد می‌خورد؟ دوره‌ای که پُر از دروغ و کلک و هرزه‌گویی است و هر مرد با چندین زن و دختر هست، چرا ازدواج کنم؟ چرا ارزش خودم رو به خاطر یه هیولا که معلوم نیست آخرش چی هست، پایین بیارم؟ همین جواری زندگی مجردی رو ترجیح می‌دم. بهتر از اینه که فردا روزی اسم بیوه یا انگ مطلقه بودن به من زده بشه یا با یه بچه برگردم خونه پدر».

روابط اجتماعی متعارض گاه ناظر به رفتارهای مشاهده شده از اطرافیان است که فرد را به انتخاب زندگی مجردی سوق می‌دهد و گاه این تعارض‌ها در رابطه خود فرد با دیگران و توان پذیرش دیگری است. در این باره مقوله مسئولیت‌گریزی از مصاحبه‌ها به دست آمد. زهرامی‌گوید:

«با ازدواج باید مسئولیت خونه داری و شوهر و بچه رو پذیری و من بیزارم از این محدودیت‌ها».

او احساس می‌کند که ازدواج به معنای پذیرش بار سنگین مسئولیت‌های خانوادگی است که ممکن است به زوال هویت فردی اش منجر شود. جمیله می‌گوید:

«حوصله مسئولیت زندگی متأهلی رو ندارم. هر وقت در هر زمان بخوام کاری می‌کنم، انجام می‌دم؛ می‌خوام، تفریح و مسافرت می‌رم».

مصاحبه‌های صورت گرفته نشان می‌دهد که این افراد از مسئولیت‌های زندگی متأهلی فراری هستند و بر حفظ استقلال و آزادی عمل تأکید دارند.

مقوله بعدی به دست آمده که حکایت از نوعی تعارض اجتماعی است، مقایسه اجتماعی است. مقایسه اجتماعی فرآیندی شناختی است که در آن افراد خود را با دیگران مقایسه می‌کنند تا ارزیابی درستی از توانایی‌ها، ویژگی‌ها و ارزش‌های خود داشته باشند که می‌تواند برای بسیاری از اهداف، از جمله خودسازی، خودافزایی و خودارزیابی به کار آید (فیستنگر، ۱۹۵۴). ناهید می‌گوید:

«با توجه به چیزی که توی جامعه می‌بینم، فکر نمی‌کنم زندگی متأهل‌ها بهتر از مجردا باشه. دخترا فقط برای رفع تکلیف ازدواج می‌کنن و این که حرف وحدیت پشت سرشون نباشه. هی نگن فلانی ترشیده است».

او معتقد است زندگی متأهل‌ها ممکن است به مراتب دشوارتر از زندگی مجردها باشد و این نشان‌دهنده عدم رضایت و سرخوردگی در جوامع سنتی است. این وضعیت به نیاز زنان برای پذیرش خود و انتخاب‌های شخصی‌شان و همچنین انتقادات اجتماعی از زندگی آن‌ها اشاره دارد. همچنین طیبه می‌گوید:

«خودتون رو با دیگران مقایسه می‌کنین و انتخاب سخت‌تر می‌شه. یه دفعه می‌بینین سنتون بالا رفته و دیگه خواستگار ندارین».

در جستجوی آزادی اجتماعی، تلاش برای رهایی از قیدوبندهای اجتماعی، سیاسی یا فرهنگی است که بر فرد تحمیل می‌شود. لیلا می‌گوید:

«کلاً همیشه دوست داشتم مستقل و آزاد باشم. راحت زندگی کنم. تابع و مطیع دیگران نباشم. اگه قرار بود ازدواج کنم، یه آدمی مثل خودم بود شاید ازدواج می‌کردم؛ ولی همه شرایطی می‌داشتن که باب میل من نبود».

جمیله می‌گوید:

«زندگی متأهلی رو به خاطر این دوست ندارم که نمی‌تونم تابع و مطیع باشم و دوست دارم آزاد باشم و این که نیاز به اجازه گرفتن از دیگران داشته باشم».

با جمع‌بندی از صحبت‌های افراد مورد مطالعه، می‌توان اذعان داشت که مصاحبه‌شوندگان به دنبال زندگی مستقل هستند و از محدودیت‌های ناشی از ازدواج دوری می‌کنند.

● دغدغه‌های درون خانواده

دغدغه‌های درون خانواده می‌تواند ناشی از اختلاف نسل‌ها و فشارهای اقتصادی توأم با احساس مسئولیت باشد که بر روابط اعضای خانواده تأثیر می‌گذارند. این مشکلات می‌توانند به تجردزیستی منجر شوند. نگهداری از کودکان از مهم‌ترین نقش‌های والدین است؛ اما به دلایلی گاه این نقش را فرزندان بزرگ‌تر خانواده بر عهده می‌گیرند که به نوبه خود بر سرنوشت زندگی افراد بزرگ‌تر تأثیر می‌گذارد. فروغ می‌گوید:

«فوت مادرم باعث شد مادر خونه بشم، مراقب بچه‌ها و پدرم بشم. من به عمد زندگی مجردی رو انتخاب نکردم، حالا یا تقدیر بوده یا برای من مهیا نشده».

دیگر دغدغه خانوادگی منجر به تجردزیستی مسئولیت خانه‌داری است. این مسئولیت معمولاً به سازمان‌دهی کارهای روزمره مانند نظافت، پخت‌وپز و برنامه‌ریزی مالی خانواده نیز مرتبط می‌شود. مرضیه می‌گوید:

«به خاطر ناتوانی مادرم مسئولیت کارهای خانه با من هست. با کارهای خانه مشغول هستم و فرصتی برای فکر کردن به ازدواج ندارم».

نتایج مصاحبه نشان می‌دهد که افراد با شرایط زندگی معمول خود سازگاری پیدا کرده‌اند.

مسئولیت مراقبت از والدین شامل تأمین نیازهای جسمی، روحی و عاطفی آنها در دوران پیری است. این مسئولیت ممکن است شامل پیگیری وضعیت سلامت و حفظ ارتباطات عاطفی با آنان باشد. مرضیه می‌گوید:

«درگیر مراقبت از خانواده و بیماری پدر و مادر هستم و هیچ حس و حالی برای زندگی مشترک ندارم».

همچنین رضوان می‌گوید:

«مراقبت از مادرم برایم مهمه و نمی‌تونم تنهاش بذارم. حاضر شدم از خودم بگذرم، اما مادرم رو رها نکنم».

● چالش‌های فکری

چالش‌های فکری به مسائل ذهنی پیچیده‌ای اطلاق می‌شود که فرد برای حل آنها نیاز به تفکر عمیق، تحلیل و بررسی دارد. این چالش‌ها می‌تواند ناشی از تضاد بین باورها، تصمیم‌گیری‌های دشوار یا درک مفاهیم پیچیده باشد. یکی از این چالش‌های فکری **تقدیرگرایی** است. باور به وقوع پیشامدها و اتفاقات به صورت از پیش تعیین شده و غیرقابل تغییر اشاره دارد. فریده می‌گوید:

«من همه چیز رو به خدای خودم سپردم و دارم براش تلاش می‌کنم به معنای واقعی همچنان استقلال و مستقل بودنم رو حفظ کنم. تابه حال موضوع ازدواج برام رقم نخورده».

درحالی‌که تقدیرگرایی نوعی انفعال هست، کمال‌گرایی به تمایل به دستیابی به بالاترین استانداردها و اجتناب از هرگونه نقص یا اشتباه در عملکرد اشاره دارد. این نگرش می‌تواند چالش فکری برای فرد درست کند و فرد را بر سر دوراهی توأم با استرس قرار دهد. فریده می‌گوید:

«کلاً کمال‌گرایی نسبت به خودم دارم و احساس می‌کنم من به اون تکامل نرسیده‌ام که بخوام با یه نفر برای یک مدت طولانی در کنار هم باشیم و از کنار هم بودن لذت ببریم».

این ناپایداری در احساس آمادگی، چالش فکری محسوب می‌شود. همچنین زهرا می‌گوید:

«آدمی که واقعاً می‌خواستم رو پیدا نکردم، یعنی آن ۶۰ یا ۷۰ درصدی که یک آدم باید از شرایط، اخلاقیات و روحیات مناسب برخوردار باشه. یه آدم معقول و مناسب خودم پیدا نکردم و زندگی مجردی رو انتخاب کردم».

کمال‌گرایی حکایت از فاصله بین واقعیت موجود و آرمان‌ها و رؤیاهای فرد دارد. استقلال طلبی مفرط یکی دیگر از مقوله‌های به دست آمده است که برآمده از چالش فکری فرد است؛ چراکه مدام فرد درگیری ذهنی دارد که دیگر جنبه‌های زندگی خود را فدای استقلال خود نماید. حمیرا می‌گوید:

«سعی کرده‌ام در هر مرحله‌ای که برم مستقل باشم و طوری نباشه که حتماً نیاز به یک تکیه‌گاه باشه؛ چون خودم تکیه‌گاه رو انتخاب نکردم، دوست داشتم تنهایی جلو برم».

و یا مریم می‌گوید:

«ارزش استقلال یه زن از ارزش متأهل بودن بالاتر هست. ازدست دادن استقلال باعث وابستگی می‌شه و من این رو نمی‌پسندم».

برخی از مصاحبه‌شونده‌ها، صحبت‌هایشان حاکی از تعقیب رشد شخصی بود که به تلاش مستمر برای بهبود ویژگی‌های فردی، مهارت‌ها و توانمندی‌ها برای دستیابی به پتانسیل کامل خود اشاره دارد. زیبا می‌گوید:

«به نظر من، مجردی می‌تونه یک راه حل از زندگی باشه. شاید خیلی موفقیت‌ها، فرصت‌های شغلی یا فرصت‌هایی برای رشد شخصیت و احساس آرامش وجود داره. مثلاً همین‌که جنگ اعصاب زندگی رو نداریم».

همچنین زهرا می‌گوید:

«یکی دنبال پیشرفت و رشد خودش یا اون هدف نهایی‌ای هست که درونش وجود داره و می‌خواد اون‌ها رو رشد و پرورش بده و فکر می‌کنه با مجردی می‌تونه به هدفش برسه. زندگی مجردی رو به همین دلیل انتخاب کردم».

اما نظر به ابزاری بودن تجرد برای رسیدن به مقاصد دیگر، می‌تواند تنش‌ها و چالش‌های فکری برای فرد رقم بزند.

۵-۲. شرایط مداخله‌گر

شرایط مداخله‌گر عواملی هستند که در زمینه تعامل با پدیده مورد نظر ممکن است به عنوان موانع یا تسهیل‌گران عمل کنند. این شرایط می‌توانند شامل عوامل ساختاری، فرهنگی، اقتصادی یا محیطی باشند که بر چگونگی یا شدت بروز پدیده تأثیر می‌گذارند (کربین و اشتراوس، ۲۰۱۴).

جدول شماره ۳: نتایج کدگذاری مفاهیم، مقوله‌های فرعی و مقوله‌های اصلی شرایط مداخله‌گر

مفاهیم	مقوله‌های فرعی	مقوله‌های اصلی
ادامه تحصیلات در مقاطع بالاتر/ تمرکز بر تحصیل/ نقش تحصیل در سرنوشت	ادامه تحصیل	کسب منزلت اجتماعی
	کسب مهارت‌های اجتماعی	
ارتقای توان ارتباطی/ یادگیری مهارت شغلی/ افزایش مهارت سخنوری	اشتغال یابی	کسب منزلت اقتصادی
	فراهم کردن نیازهای رفاهی	

● کسب منزلت اجتماعی

کسب منزلت اجتماعی به دست‌یابی به احترام و جایگاه در جامعه اشاره دارد که از طریق تعاملات اجتماعی، شایستگی‌ها و رفتارهای فردی به دست می‌آید. یکی از شاخص‌های منزلت اجتماعی تحصیلات است. لذا، ادامه تحصیل به عنوان یک مقوله مداخله‌گر در تجمردزستی کشف شد. ناهید می‌گوید:

«همیشه از بچگی سرگرم درس خواندن بودم. به سن بلوغ که رسیدم و خواستگار می‌اومد، خونواده به من اطلاع نمی‌دادن. خودشون بدون مشورت با من زد می‌کردن که لطمه‌ای به درس خوندم وارد نشه. همه‌ش در ذهنم موند بود که درس و رسیدن به یک موقعیت و جایگاه اجتماعی درست هست».

همچنین زیبا می‌گوید:

«سرگرم درس خواندن بودم و از ازدواج فامیل هم خوشم نمی‌اومد. این باعث شد فرصت‌های ازدواج رواز دست بدم».

حمیده هم می‌گوید:

«درگیر درس خواندن و کار بودم، به‌طور جدی به ازدواج فکر نمی‌کردم؛ ولی از یه سنی به بعد مثلاً از ۳۰ سالگی به بعد متوجه شدم که اشتباه کردم».

علاوه بر ادامه تحصیل به عنوان یک رویه زندگی برای زنان در دنیای امروز، کسب مهارت‌های

اجتماعی نیز به تعویق ازدواج و یا انتخاب تجردزیستی منجر شده است. جمیله می‌گوید:

«من به خاطر شغل که در رابطه با زیبایی هست، برای به‌روزرکردن اطلاعات و آشنایی با روش‌های جدید در دوره‌هایی که توی استان‌ها و کشورهای دیگه برگزار می‌شه با دوستان و همکاران شرکت می‌کنیم. دیگه وقتی برای فکرکردن به ازدواج برای آدم باقی نمی‌مونه».

● کسب منزلت اقتصادی

کسب منزلت اقتصادی به ارتقای وضعیت مالی و دسترسی به منابع اقتصادی اشاره دارد. این منزلت معمولاً از طریق شغل، سرمایه‌گذاری و مدیریت مالی مؤثر به دست می‌آید. تغییر در زندگی اقتصادی و اجتماعی زنان در جامعه ایرانی، روبه‌گسترش است. آمار اشتغال زنان گرچه نسبت به بسیاری کشورها کم است، اما طبق گزارش جهانی، ۱۳٫۶٪ از اشتغال کشور در دست زنان است (داده‌های جنسیتی ۲۰۲۳). این درصد نسبت به سال‌های قبل افزایش داشته است. لذا اشتغال‌یابی به عنوان یک عامل مداخله‌گر در رفتن به سمت تجردزیستی کشف شد. زهرا می‌گوید:

«بعد از دیپلم گرفتن وارد بازار کار شدم تا این‌که کم‌کم تحصیلاتم رو در مقاطع بالاتر ادامه دادم. استخدام رسمی دولت شدم. برای خودم زندگی جدیدی تشکیل دادم، با گرفتن هر مقام اعتماد به نفسم بالاتر می‌رفت».

زهرا با بیان تجربه‌های خود، نشان می‌دهد که مسیر خود را بر مبنای تحصیلات، شغل و ثروت ترسیم کرده است. علاوه بر شغل، فراهم کردن نیازهای رفاهی نیز به تجردزیستی منجر شده است؛ چراکه این نیازها پایه‌های کیفیت زندگی فرد و خانواده را تشکیل می‌دهند. او می‌گوید:

«هیچ‌کس رو در شأن و شخصیت خودم نمی‌دیدم. شاغل هستم و درآمد، ماشین و خونه دارم؛ یک زندگی کامل که هرکسی آرزوی چنین زندگی رو داره».

زیبا می‌گوید:

«به نظر من، مجردی هم می‌تونه یه راه حل از زندگی باشه. شاید خیلی موفقیت‌ها، فرصت‌های شغلی یا فرصت‌هایی برای رشد شخصیت و احساس آرامش وجود داره».

به این ترتیب معنای زندگی برای برخی از دختران تلاش برای دستیابی به موقعیت‌های شغلی و رفاهی در زندگی است؛ معنایی که برآمده از نقش مداخله‌گر ورود زنان به عرصه‌های علمی و اقتصادی است.

۳-۵. شرایط زمینه‌ای

منظور از شرایط زمینه‌ای، شرایط متکی به بسترهای مرتبط با زمان و مکان پدیده هسته‌ای است (طالب‌پور و بیراوند، ۱۴۰۱). در این پژوهش شرایط زمینه‌ای دربرگیرنده زمینه‌های خانوادگی، اقتصادی و اجتماعی است که شرایط نامساعدی را نشان می‌دهد.

جدول شماره ۴: نتایج کدگذاری مفاهیم، مقوله‌های فرعی و مقوله‌های اصلی شرایط زمینه‌ای

مفاهیم	مقوله‌های فرعی	مقوله‌های اصلی
تعصب برادران/ پدر سخت‌گیر/ کنترل دختر/ دیده‌نشدن در جمع	جو سخت‌گیرانه در خانواده نسبت به دختر	چیرگی هنجارهای سنتی در خانواده
	اولویت ازدواج دختر بزرگ‌تر/ اولویت دادن به تحصیلات دختر/ تأکید بر همسان‌گزینی در خانواده	
افزایش طلاق/ افزایش خیانت‌های زوجین در جامعه/ تعهد پایین زوجین به هم اعتماد مردان/ بی‌کاری مردان/ تعهد کم مردان به زندگی/ بدخلقی در مردان	رواج ازدواج‌هراسی در جامعه	شیوع مردگرایی در بین زنان جامعه
	کمبود مردان آماده برای ازدواج در جامعه	
مشکل در تأمین مسکن/ سختی تأمین جهیزیه/ اجاره‌خانه بالا ناتوانی در تأمین نیازهای غیرجسمی فرزندان/ مشکل تأمین هزینه‌های فرزندان/ هزینه‌های مربوط به مسافرت/ مشکل تأمین هزینه درمان ترجیح پسران برای ازدواج با دختر شاغل/ شانس یافتن مورد ازدواج در محیط کار	فشار اقتصادی در تأمین نیازهای اولیه	بازدارنده‌های اقتصادی
	فشار اقتصادی در تأمین هزینه زندگی متأهلی	
	نقش اشتغال در شانس ازدواج	

● چیرگی هنجارهای سنتی در خانواده

غلبه و بقای هنجارهای سنتی در برخی از خانواده‌ها، عرصه را بر ازدواج دختران تنگ می‌کند؛ شرایطی پُرتنش مانند خشونت خانگی، فقر، طلاق والدین یا باورهای سنتی. این شرایط می‌تواند تأثیرات منفی بر رشد روانی و اجتماعی فرد داشته باشد.

جو سخت‌گیرانه خانواده نسبت به دختر شرایط نامساعدی است با باورهای سنتی شکاف نسلی ایجاد و دختران را از دست یافتن به انتخاب آزاد ازدواج محروم می‌کند. رضوان می‌گوید:

«هیچ وقت شرایط ازدواج برایم اون طور که بخوام مهیا نشد. من هم مثل دختران و رفقای دوست داشتم ازدواج کنم، ولی همیشه تحت کنترل و محدودیت‌هایی خانواده بودم. مانع اصلی ازدواج من، تعصب بی جای برادرانم بود که نمی‌داشتن در مکان عمومی یا مهمانی برم و دیده بشم».

این تعصبات نشانگر بستر و زمینه فرهنگی و اجتماعی خانواده است که فرصت‌های زندگی را از برخی دختران می‌گیرد و باعث می‌شود در جمع دیده نشوند؛ چراکه در دنیای امروز شانس ازدواج به افزایش روابط اجتماعی بستگی دارد. مرضیه نیز می‌گوید:

«هر خواستگاری که می‌اومد، خانواده به یه دلیلی رد می‌کردن و مجردموندن من نتیجه دخالت و تصمیم‌گیری خانواده در انتخاب همسر برای من بوده».

لیلان نیز از جو سخت‌گیرانه می‌گوید:

«یه پدر سخت‌گیر دارم که همه باید مطیع و تابع پدر باشن. مجردبودن من به خواسته قلبی خودم نبود. پدرم هر کی می‌اومد رد می‌کرد».

سلطه‌گری پدر و انتظار اطاعت از سوی دختر، موجب می‌شود خواسته‌های برخی دختران نادیده گرفته شود. این وضعیت نشان‌دهنده تأثیر منفی اقتدارگرایی والدین بر سرنوشت فرزندان و نادیده گرفته شدن حقوق و خواسته‌های فردی است.

رسم تربیت فرزندان دیگر هنجار سنتی در خانواده است که در فرصت‌های ازدواج دختران به عنوان شرایط زمینه‌ای نقش ایفا نموده است. حمیرا می‌گوید:

«مجردبودن انتخاب من نبود. شرایطش وجود نداشت. ما توی خانواده‌ای بودیم که دختر بزرگ‌تر باید زودتر ازدواج کنه و دختر کوچیک‌تر باید بذاره بزرگه ازدواج کنه. همین باعث می‌شد من مجرد بمونم».

درواقع وی به فشارهای خانوادگی اشاره می‌کند. درنهایت این رسم، انتظارات اجتماعی و الگوهای سنتی ازدواج را نشان می‌دهد. طیبه نیز می‌گوید:

«خانواده من هم مقصر بودن. می‌گفتن باید حتماً با کسی ازدواج کنی که هم شأن خانواده‌ما باشه. علاقه برای ازدواج کافی نیست».

● شیوع مردگریزی در بین زنان جامعه

شیوع مردگریزی در جامعه نوعی زمینه نامساعد اجتماعی است که در آن الگوهای ناصحیح ازدواج رواج و بدبینی زنان به مردان رواج می‌یابد.

رواج ازدواج‌هراسی مقوله مرتبط با شرایط زمینه‌ای است که از مشاهده مشکلات و شکاف‌های موجود در ازدواج‌های دیگران حاصل شده است. ترس از ازدواج یا گام‌فویا نوعی ترس غیرواقعی است که فرد را از قبول مسئولیت ازدواج باز می‌دارد و او را از دنیای متأهلی و زندگی مشترک دور می‌سازد (هدایت‌نیا، ۱۴۰۰). مشاهده حجم بالای طلاق‌ها و زندگی‌های متأهلی ناموفق، جوانان را از تصمیم به ازدواج منصرف می‌کند و ازدواج‌هراسی را رواج می‌دهد. مریم می‌گوید:

«طلاق زیاد شده. از تأهل، ازدواج و این‌که یه دفعه وارد زندگی اشتباه بشم و این‌که تعهد و تفاهم نداشته باشیم می‌ترسم».

او بر این نکته تأکید می‌کند که کمبود تعهد زوجین به هم در جامعه فعلی تأثیری منفی بر دیدگاه او نسبت به ازدواج دارد. همچنین ناهید می‌گوید:

«با اصرار خانواده عقد کردم. ولی به خاطر خیانتی که بهم کرد جدا شدم. کلاً توی جامعه طلاق، خیانت و اختلافات بین زن و شوهر زیاد شده و بیشتر افراد زندگی مجردی رو ترجیح می‌دن».

این گفته‌ها نشان از ترس از ازدواج ناموفق و افزایش طلاق و خیانت است و این مانعی برای ازدواج این افراد بوده است.

کمبود مردان آماده برای ازدواج دیگر مقوله به دست آمده است. برخی اشاره می‌کنند که مردان جامعه یا معتاد هستند یا بیکار و یا بدجنس، در نتیجه نمی‌توانند به فرد موردنظر خود دست یابند. چنین شرایطی زنان را نسبت به ازدواج دل‌سرد می‌کند. مریم می‌گوید:

«من به دلیل ترس از شرایط جامعه و مردان نامطمئن که توی جامعه هستن، نتونستم نیمه گمشده‌م رو پیدا کنم».

همچنین حمیده می‌گوید:

«مشکل این هست که من دنبال یک فرد ایدئال بودم که خونه و شغل خوب داشته باشه؛ اما وضعیت خوب نیست. مرد خوب کم هست. مردای معتاد و بیکار توی جامعه زیاد هستن. مرد خوب نیست».

● بازدارنده‌های اقتصادی

فشار اقتصادی در تأمین نیازهای اولیه یکی از مقوله‌های فرعی است که از شرایط نامطلوب اقتصادی حکایت می‌کند که دختران را به سمت تجرد سوق می‌دهد. حمیده می‌گوید:

«نمی‌تونم با کسی که خونه نداره ازدواج کنم، مسکن مستقل داشتن خیلی برام مهم هست؛ اما واقعاً چند درصد افراد جامعه می‌تونن چنین شرایطی رو برای خودشون فراهم کنن؟»
فریده نیز می‌گوید:

«من واقعاً بدبین نیستم؛ اما ببینین برای ازدواج باید آدم بتونه حداقل‌هایی رو فراهم کنه. جهیزیه تهیه‌کردن سخت شده امروزه. خانواده‌ها توقع دارن، اما تأمین جهیزیه برام ممکن نبود.»

یکی دیگر از مقوله‌های فرعی که به عنوان یک بازدارنده اقتصادی در عزم یافتن برای ازدواج زمینه‌سازی می‌کند، فشار اقتصادی در تأمین هزینه زندگی متأهلی است. حمیده می‌گوید:

«بدون پشتوانه مالی درست و حسابی، زندگی متأهلی دووم نمی‌آره. اطراف خودم خیلی‌ها رو دیدم که به خاطر مشکلات مالی مثل اجاره‌خونه، هزینه‌های درمان و ناتوانی توی تأمین سطح انتظارات مالی، زندگی شون از هم پاشیده.»
و یا رضوان می‌گوید:

«شما اگه نیم‌نگاهی به مشکلات خانواده‌های متأهل داشته باشین، می‌بینین که فکر نکردن به ازدواج بهتر هست. زندگی متأهلی خرج داره. بچه‌داری و هزینه‌های دیگه زندگی نمی‌ذاره آرامش داشته باشی.»

این مصاحبه‌نشان می‌دهد که پشتوانه مالی داشتن در تشکیل زندگی متأهلی بسیار مهم است و فقر موجب ازهم‌پاشیدگی خانواده می‌شود.

برخی از مصاحبه‌شونده‌ها از نقش اشتغال در شانس ازدواج گفته‌اند. این‌که اشتغال نقشی چندوجهی دارد؛ زیرا استقلال مالی، روابط و فرصت‌های اجتماعی شانس یافتن شریک زندگی مناسب را بالا می‌برد. لذا برخی به دلیل داشتن شانس ازدواج به سمت اشتغال رفته‌اند، اما همین امر آن‌ها را در نهایت به تجردزیستی سوق داده است. حمیرا می‌گوید:

«وضعیت اقتصادی جامعه و خانواده طوری هست که خانواده‌ها تمایل به انتخاب دختر شاغل دارن که کمک خرجی برای تأمین هزینه‌های زندگی باشه.»

حمیده می‌گوید:

«دختری که شاغل هست، هم استقلال مالی دارد و هم به خاطر روابط اجتماعی و آشنایی با افراد مختلف در محیط کار، از نظر اجتماعی و اقتصادی امتیاز مثبتی دارد».

۴-۵. راهبردهای کنش / کنش متقابل

استراتژی‌ها (واکنش‌ها/ راهبردها) در مدل پارادایمی در الگوی نظریه زمینه‌ای راهبردهایی هستند که در ارتباط با فرآیند شکل‌گیری تجربه و پدیده مرکزی صورت می‌گیرد (طالب‌پور و بیراوند، ۱۴۰۱).

جدول شماره ۵: نتایج کدگذاری مفاهیم، مقوله‌های فرعی و مقوله‌های اصلی راهبردها

مقوله‌های اصلی	مقوله‌های فرعی	مفاهیم
مشغولیت	برقراری پیوندهای اجتماعی	دورهمی با دوستان و همکاران/ سرگرم‌شدن با اعضای خانواده/ شرکت در برنامه‌های تفریحی جمعی/ نگهداری از والدین
	سرگرمی خانگی	سرگرم‌کردن خود با پرورش گل/ فعالیت کشاورزی/ انجام کارهای خانگی/ ورزش/ گوش دادن به موسیقی
	تقویت معلومات	ادامه تحصیل/ درس خواندن/ کسب شغل/ کوشش برای کسب مهارت جدید
سرکوب نیازها	لحظه‌گرایی	بی تفاوتی به قضاوت‌های دیگران/ دوستی مقطعی با جنس مخالف/ رفع موقت نیازهای عاطفی و جنسی
	تظاهر به اقتناع	تقویت اعتماد به نفس/ بی توجهی به حرف‌های مردم/ حلقه در دست کردن
	خودکنترلی	تخلیه روانی با گریه/ تزکیه/ خوداتکایی/ فکرکردن به معایب زندگی متأهلی
معنویت‌گرایی	نیایش	نذرونیاز/ مناجات با خدا/ عبادت/ تعالی روحی
	مثبت‌اندیشی	امیدواری/ توکل/ اراده‌گرایی
	کسب موفقیت شغلی	تمرکز یافتن بر موفقیت‌های شغلی/ توانایی در قبول مسئولیت‌های شغلی/ ارتقاء مرتبه شغلی

● مشغله‌یابی

مشغولیت به فعالیت‌هایی اشاره دارد که شخص را در برقراری تعادل و ثبات روانی و فیزیکی کمک می‌کند. برقراری پیوندهای اجتماعی ازجمله این استراتژی‌هاست. مریم می‌گوید:

«گاهی با دوستان درددل می‌کنم تا سرگرم بشم و آرام بگیرم».

همچنین زیبا به مشغول کردن خود در قالب روابط اجتماعی سخن می‌گوید:

«گاهی با دوستم برای پُر کردن خلأهایی که توی زندگی به خاطر مجردبودن دارم، بیرون می‌رم».

سرگرمی‌های خانگی دیگر استراتژی است که برخی به آن اشاره داشته‌اند. فروغ می‌گوید:

«خودم رو با کارای خونه سرگرم کردم. یا با پرورش گل و کشاورزی و ورزش تا بالاخره زمان بگذره».

مرضیه به نوع دیگری از مشغله خانگی اشاره دارد:

«خودم رو درگیر مراقبت از خانواده و بیماری پدرم کردم. دیگه ازدواج از یادم رفته».

در کنار سرگرمی‌ها، برخی از دختران ترجیح می‌دهند از فرصت‌های خود برای ارتقای سطح موفقیت استفاده کنند. لذا دیگر مقوله فرعی مرتبط کسب یادگیری جدید بود. مریم می‌گوید:

«فعلاً سرگرم درس خوندن هستم. ان شاءالله کاری هم در کنارش پیدا می‌کنم. من خودم رو

سرگرم می‌کنم و تنهایی‌م رو به جوری پر می‌کنم. نمی‌دارم که همین جوری به بطالت بگذره.

مشکلاتی که هم برام پیش می‌آد رو به جوری حل و فصل می‌کنم».

لیلا به افتخارات زندگی‌اش توجه دارد و می‌گوید:

«موفقیت‌هایی که دنبال کردم و کسب کردم، خیلی بیشتر از مشکل مجردبودنم هست.

این طوری راحت هستم و موفقیت‌هام رو دنبال می‌کنم».

زیبا نیز می‌گوید:

«خودم رو مشغول می‌کنم. سعی می‌کنم هرروزی به چیز جدید یاد بگیرم. این که متوقف باشم نیست».

فریده به درس خواندن اشاره دارد و می‌گوید:

«خودم رو با کتاب خوندن سرگرم می‌کنم؛ با چیزهایی که ذهنم رو منحرف کنه تا به تجردم

فکر نکنم».

حمیده نیز استراتژی شبیه فریده دارد:

«کل روز و شب ذهنم درگیر کار و مطالعه هست؛ این که چیزهای بیشتری یاد بگیرم».

● سرکوب نیازها

گاهی انسان علی‌رغم این‌که نیازهای عاطفی و جسمی متعدد دارد، اما به عمد آن‌ها را پس می‌زند. این سرکوب نیازها می‌تواند آرامش روانی را در بلندمدت تحت تأثیر قرار دهد؛ اما در کوتاه مدت به عنوان یک استراتژی سازنده عمل می‌کند. یکی از مقوله‌های مرتبط برآمده از مصاحبه‌ها خودکنترلی است. لیلا می‌گوید:

«ما هم انسان هستیم و ممکنه توی تنهایی دل‌تنگ بشیم، اما تا حد امکان خودمون رو کنترل می‌کنیم».

او با بیان این جمله، از کنترل درونی و استقامت صحبت می‌کند. فروغ نیز می‌گوید:

«علاوه بر سرگرم کردن خودم، نیازهایم رو هم سرکوب می‌کنم و سعی می‌کنم خودم رو در برابر نیازهای درونی‌ام مقاوم کنم».

جمیله از طرفی بر خودکنترلی با توجیه خود می‌گوید:

«زمانی که به تنهایی خودم فکر می‌کنم، تحمل می‌کنم و خودم رو متقاعد می‌کنم که چرا این زندگی رو انتخاب کردم. با خودم می‌گم زندگی‌ام از یک زندگی نمایشی موفق خیلی سرتراست. حداقل بیوه، مطلقه یا معلق نشدم و تکلیفم با خودم روشن».

گاهی سرکوب نیازها با راضی شدن به حداقل‌ها و پاسخ مقطعی ایجاد می‌شود. دیگر مقوله فرعی در این باره، لحظه‌گرایی است. این پاسخ مقطعی به نیازها به طرق مختلف انجام می‌گیرد؛ از جمله بی‌تفاوتی به حرف‌های دیگران و گرفتن دوستی از جنس مخالف به طور موقت. ناهید می‌گوید:

«مثل بقیه که پارتنر دارن، من هم پارتنر دارم که واقعاً مورد اعتماد من هست و هر وقت نیاز دارم حالا عاطفی یا جنسی و هرچی باشه رفع می‌کنه. این طوری بهتر می‌تونم زندگی رو تحمل کنم. اصلاً چه لزومی داره خودم رو اسیر به آدم اشتباه کنم که من رو درک نمی‌کنه».

زهران نیز می‌گوید:

«دوست اجتماعی دارم گاهی برای رفع نیازهای عاطفی که دارم، ولی در حدی که باهاش آرامش بگیرم، نه این‌که خدای نکرده بخوام اون عفت و حیای خودم زیر سؤال بره».

این مشارکت‌کنندگان با تأکید بر فردیت نیازهای انسانی، نشان می‌دهند که هر فرد باید به خواسته‌ها و نیازهای خود اهمیت دهد و آن‌ها را در چارچوب معقول به طور مقطعی پاسخ دهد که این خود در بلندمدت سرکوب نیاز است.

دیگر راه سرکوب نیازها تظاهر به اقناع است. بی تفاوتی به حرف‌های دیگران در ظاهر و بی توجهی به عکس‌العمل‌های دیگران یک شیوه مقابله با موضوع تجردزیستی دختران است. جمیله می‌گوید:

«من سعی می‌کنم به کار مشغول باشم. اصلاً به حرف‌هایی که پشت سرم زده می‌شه اهمیت نمی‌دم. به روی خودم نمی‌آرم».

زیبا می‌گوید:

«وقتی توی مجالس که ظاهر می‌شم، سعی می‌کنم فاصله بگیرم ازشون. آخه دخترایی که جای بچه من هستن، اونجا هستن و من باید خودم رو جمع کنم».

دیگر شگرد سرکوب نیازها در جمع و تظاهر به اقناع، حلقه در دست کردن توسط برخی دختران مجرد با سن بالا هست. مریم می‌گوید:

«خیلی برام سخت هست وقتی کسی ازم می‌پرسه مجرد هستم یا متأهل، حس بدی می‌گیرم. برای این که کسی متوجه مجرد بودنم نشه، حلقه دستم می‌کنم. یا الکی می‌گم نامزد دارم. به خاطر اون دید و نگاهی که مردم جامعه دارن که چطور کسی تا حالا تو رو نخوایسته و از این جور حرفا».

● معنویت‌گرایی

معنویات به مجموعه باورها، ارزش‌ها و مفاهیمی اطلاق می‌شود که به جنبه‌های غیرمادی زندگی انسان و معنای وجودی او اشاره دارند. یکی از شگردهای معنویت‌گرایی نیایش است. طیبه می‌گوید:

«بیشتر دعا می‌کنم؛ با خدا حرف می‌زنم، یه جورایی آروم می‌شم».

همچنین فریده می‌گوید:

«برای این که جسمم کم نیاوره، روحم داره جسم رو تغذیه می‌کنه. وقتی آدم ارتباطش رو با خدا زیاد کنه و با یه سری چیزها و نکات عرفانی یا نکات علمی مشغول باشه، به این نیازها فکر نمی‌کنه».

با این استراتژی که ارتباط با خدا منبع آرامش افراد است، افراد جایگزینی برای نیازهای خود پیدا می‌کنند. مثبت‌اندیشی دیگر استراتژی معنویت‌گرایانه است. فریده می‌گوید:

«علاوه بر مناجات، با افکار مثبت‌اندیشی و انرژی درمانی مشکلاتم رو حل می‌کنم».

لیلا نیز اشاره می‌کند که:

«با مثبت‌اندیشی به این فکر می‌کنم که ازدواج همه زندگی نیست. باید توکل به خدا داشت و به زندگی از جنبه‌های دیگر دل بست».

۵-۵. پیامدها

پیامدها به نتایج اشاره دارند که از یک اقدام یا تعامل (یا عدم وجود آن) در پاسخ به یک موضوع یا مشکل به وجود می‌آیند. این پیامدها می‌توانند طیفی گسترده داشته باشند و برخی از آن‌ها ممکن است مورد نظر و برخی دیگر ناخواسته باشند. پیامدها می‌توانند به درک کامل‌تری از پدیده کمک کنند (اشتراوس و کریبن، ۱۹۹۸).

جدول شماره ۶: نتایج کدگذاری مفاهیم، مقوله‌های فرعی و مقوله‌های اصلی پیامدها

مقوله‌های اصلی	مقوله‌های فرعی	مفاهیم
مخدوش شدن روابط اجتماعی	سرکوب توسط اطرافیان	سرزنش و تحقیر شدن/ نگاه‌های ترحم‌آمیز اطرافیان/ انتقادات منفی از سوی دیگران/ قضاوت‌های نادرست درباره وضعیت زندگی/ برچسب مسئله‌دار بودن/ آنگ بی‌شوهری/
	مداخله اطرافیان در زندگی	تحت کنترل بودن توسط خانواده/ اظهار نظر کردن دیگران در تصمیم‌های شخصی/ بازخواست شدن برای دلیل ازدواج نکردن/ توقع داشتن در برابر حمایت شدن/ ترحم
مخدوش شدن روحیه	انزوا	خستگی جسمی و روحی ناشی از تنهایی/ خفقان ناشی از عواطف سرکوب‌شده/ فشار ناشی از فقدان ارتباطات اجتماعی/ نگرانی از آینده/ وسواس فکری/ ترس از تنهایی در پیری
	حسرت خوردن	حسرت نداشتن فرزند/ تنفر از خود/ حسرت زندگی دیگران
کامیابی فردی و اقتصادی	کسب موفقیت شخصی	پیشرفت تحصیلی/ احساس استقلال مالی و خودکفایی/ تغییر رویکرد به بی‌اهمیتی روابط عاطفی و اجتماعی/ مسافرت‌های متعدد داشتن
	کسب موفقیت شغلی	تمرکز یافتن بر موفقیت‌های شغلی/ توانایی در قبول مسئولیت‌های شغلی/ ارتقاء مرتبه شغلی

● مخدوش شدن روابط اجتماعی

انتخاب تجردزیستی در یک بستر سنتی، نمی‌تواند یک تصمیم در عرصه خصوصی محسوب شود و به انحای گوناگون اطرافیان را برای بازخوردهای منفی وارد میدان می‌کند و این تصمیم پیامدهایی را در عرصه عمومی به بار می‌آورد. یکی از پیامدهایی که نشان‌دهنده مخدوش شدن روابط اجتماعی فرد مجرد با دیگران است، سرکوب توسط اطرافیان است. سرکوب از طریق آنگ‌زنی، تحقیر، سرزنش و... انجام می‌گیرد که به نوعی عدم پذیرش فرد در جمع را به دنبال دارد و برای این دختران آزاردهنده است. حمیرا می‌گوید:

«تجرد از نظر اجتماعی بد تلقی می‌شه، این که می‌گن طرف تحصیلات داره، کار داره، اما ازدواج نکرده؛ این‌ها یک سری باورهای اجتماعی غلط هست که باعث عدم پذیرش فرد مجرد توی جامعه می‌شه».

همچنین ناهید می‌گوید:

«اگه بالاترین سطح تحصیلات و بهترین موقعیت شغلی رو هم داشته باشی، دیدگاه اطرافیان این طور هست که می‌گن تو ناقص هستی و آدمی که ازدواج کرده یکسری امتیازاتی نسبت به فرد مجرد داره».

زهرابه سرزنش اطرافیان اشاره دارد که نوعی سرکوب محسوب می‌شود. وی می‌گوید:

«مجردی هم مثل متأهلی یکسری عواقب خودش رو داره، مثلاً واسه خنواده خوب نیست دختر مجرد داخل خونه باشه، حرف و حدیث‌هایی که مردم می‌زنن چرا ازدواج نکرده، چه مشکلی داشت، آیا خواستگار نداشت یا مشکلات دیگه».

مریم نیز به سرکوب اطرافیان اشاره دارد:

«اقوام و آشنایان سرکوب می‌کنن که دختر خوب نیست مجرد باشه».

ناهید اشاره به تحقیرشدگی می‌کند:

«تحقیر اطرافیان آزارم می‌ده که چرا مجرد مونده؟ چه مشکلی داشت؟ کسی نخواستش».

مداخله اطرافیان در زندگی مقوله دیگر مربوط به این مبحث است. زهرابه می‌گوید:

«اطرافیان تو زندگی آدم سرک می‌کشن. حرف و حدیث زیاده. این باعث فشار اومدن به آدم می‌شه. مدام تحت کنترلی که کجا می‌ری، کجا می‌آیی. ازت دلیل ازدواج نکردنت رو می‌خوان».

مرضیه به ترحم اطرافیان اشاره دارد:

«نگاه‌های ترحم‌آمیز اطرافیان و سؤال‌های بی‌جا باعث می‌شه اذیت بشم. طوری که دوست ندارم توی جامعه برم. از طرز نگاه دلسوزانه آدم‌ها متنفرم».

رضوان نیز می‌گوید:

«توی خونه به خاطر مجرد بودنم تحت کنترل هستم. نمی‌تونم تصمیم مستقل بگیرم. بیشتر از من توقع دارن کم‌کشون کنم و مسئولیت بهم بدن».

زیبا می‌گوید:

«سرکوب‌آزاردهنده یا کنایه‌هایی که می‌زنن توی مهمونی یا مراسمی که آدم می‌ره و با حس ترحم بهش نگاه می‌کنن و سرزنش می‌کنن. می‌گن تو که بالاترین مدرک و کاررو داری، حیف نیست؟ منم سعی می‌کنم با بی‌تفاوتی به کسانی که با کنایه بهم می‌گن عروسی نکردی رد بشم و این طوری خیلی راحت ترم. به حرف‌های دیگران ارزش نمی‌دم».

● مخدوش شدن روحیه

منظور از مخدوش شدن روحیه، پیامدهای منفی است که به لحاظ فردی افراد درگیر آن هستند و از جمله آن انزوا است. انزوا به حالتی گفته می‌شود که فرد اسیر تنهایی می‌شود و گاه ترجیح می‌دهد در همان حال بماند. حس تنهایی عمیق، خستگی روحی و ترس از تنهایی در آینده، فشارهایی است که روحیه فرد را مخدوش می‌سازد. احساس تنهایی نوعی انزوا است. فروغ می‌گوید:

«تنهایی سخته. این که شب‌ها تنها هستم. نه اعضای خانواده هستن، نه کسی دیگه. بالاخره فکر می‌آد سراغم و این که آخر زندگی من پیر بشم و کسی نباشه از من مراقبت کنه».

احساس‌های مرگبار، جنبه دیگری از انزوای این نوع دختران است. مرضیه می‌گوید:

«یه مرده متحرک هستم. واقعاً داغون و نابود شدم. سرزنش اطرافیانم هم باعث شده احساس تنهایی زیادی کنم. کلاً جسم و روحم خسته شده».

طیبه می‌گوید:

«رنج و تنهایی نبود تکیه‌گاه و فرزند یا همسر، یه کم آدم رو آزار می‌ده. ما مجردا در تنهایی پیر خواهیم شد. شخصاً می‌ترسم».

جمیله نیز به نیاز به همدم اشاره دارد:

«گاهی دلم یک همدم می‌خواد. یکی که باهاش صحبت کنم. بتونم حرفای نگفته بگم بهش. همه چیز که نیاز جنسی نیست».

حسرت خوردن جنبه دیگری از روحیه مخدوش شده است. زهرا می‌گوید:

«گاهی غبطه می‌خورم که چطور فلانی و فلانی شانس خوبی دارن، بالین که در حد پایین تر از من بودن؛ نه خانواده آن چنانی، نه کار و نه قیافه‌ای، اما بهترین ازدواج را به موقع کردن!».

زیبا نیز می‌گوید:

«متنفر شدم از خودم. این که واقعاً کسی صمیمانه من رو نخواست. شاید تقدیرم این جور بوده. به هر حال وسواس فکری و حسرت مادر نشدن آزارم می‌ده».

● کامیابی فردی و اجتماعی

یک مقوله فرعی مرتبط با کامیابی کسب موفقیت شخصی است که می‌تواند شامل رشد و توسعه شخصیت، بهبود روابط اجتماعی و ایجاد تعادل در جنبه‌های مختلف زندگی باشد. ناهید می‌گوید:

«تجردزیستی هم گاهی پیامد مثبت و منفی داره؛ مثل آزادی و رهاشدن از تسلط خانواده و شوهر، احساس لذت و خوشی به خاطر صاحب وقت خودت بودن، رسیدن به موقعیت شغلی و یک جایگاه اجتماعی».

همچنین لیلا می‌گوید:

«موفقیت‌های من بیشتر هست تا مشکل مجرد بودن. چه دلیل داره حتماً ما باید ازدواج کنیم. من این جوری خوش بخت و راحت».

در مجموع می‌توان گفت افراد موفقیت‌های فردی خود را در اولویت قرار می‌دهند و معتقدند خوشبختی الزاماً به ازدواج منتهی نمی‌شود.

کسب موفقیت شغلی به معنای دستیابی به اهداف و پیشرفت‌های قابل توجه در زمینه حرفه‌هایی است که می‌تواند شامل ارتقا، افزایش درآمد، یا شناخت و اعتبار در صنعت باشد. جمیله می‌گوید:

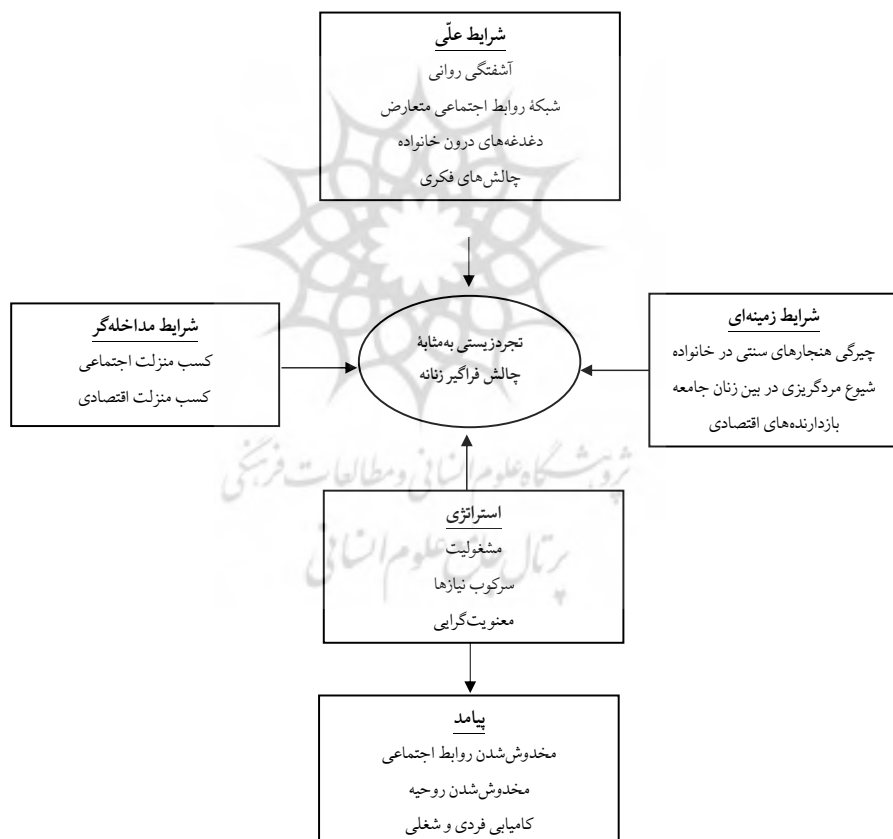
«این قدر مشغول کار و موفقیت هستم که اصلاً به حرف‌هایی که پشت سرم می‌زنن اهمیتی نمی‌دم. این موفقیت‌های شغلی برام کافیه».

ناهید نیز می‌گوید:

«هفت ساله که مجرد زیستی‌ام رو پذیرفته‌م. هم جنبه منفی داره و هم مثبت. آزاد هستم. تسلط خونواده شوهر رو ندارم. وقتم برای خودم هست. موفقیت شغلی دارم. صاحب یه جایگاه اجتماعی هستم».

حمیده، دیگر مشارکت‌کننده، می‌گوید:

«بعضی جنبه‌های مثبت مجرد برای من بیشتر از جنبه‌های منفی‌اش هست. من دستم توی جیب خودم هست. مستقل هستم. از شغلی که دارم راضی هستم. مسئولیت یکی دیگه هم به دوشم نیست و می‌تونم به شغلم برسم».

شکل شماره ۱: مدل پارادایمی تجرب زیستی دختران گچساران

۶. بحث و نتیجه‌گیری

موضوع تجردزیستی دختران از چالش‌های چند دهه اخیر ایران است که روایت‌های گوناگونی از چرایی شیوع این پدیده وجود دارد؛ از عدم تناسب جمعیت دختران نسبت به پسران در سن ازدواج (مرکز آمار ایران، ۱۳۸۵) گرفته تا تغییر در ساختار شغلی و آموزشی که به ورود گسترده زنان در این عرصه اشاره دارد. تغییرات به گونه‌ای است که درصد زنان تحصیل کرده در سال ۱۳۶۵ از ۵۲٪ به ۸۶٪ در سال ۱۳۹۵ رسیده است (سازمان ملل متحد زنان، ۲۰۱۶). اشتغال زنان نیز ۱۴٪ است (گروه بانک جهانی، ۲۰۲۳). پژوهش حاضر در راستای دغدغه افزایش تجردزیستی به خصوص دختران جامعه در بافت نسبتاً سنتی شهر گچساران، با هدف دستیابی به نظریه زمینه‌ای پیرامون دلایل و پیامدهای تجردزیستی دختران، انجام گرفت. حاصل مصاحبه‌های انجام گرفته، ۳۸ مقوله فرعی، ۱۵ مقوله اصلی و ۱ مقوله هسته بود.

شرایط علی منجر به تجردزیستی دختران حکایت از چالش‌های متعددی دارد که در تجربه زندگی شخصی خود مواجه شده‌اند. آشفتگی درونی گریبان‌گیر دختران، حکایت از نگرش منفی و ترس از ازدواج دارد. به زعم کمپر^۳ (۱۹۹۱) بخش وسیعی از عاطفه، از پیامدهای واقعی، انتظاری، تصویری یا بازنگری روابط اجتماعی نتیجه می‌شود (به نقل از مقدس و قدرتی، ۱۳۹۰). بنابراین، وقتی که دختران جامعه ازدواج کردن را با طیف گسترده‌ای از محدودیت‌های شغلی، اجتماعی و خانوادگی در یک زمینه نامساعد اجتماعی (بی‌اعتمادی به جنس مخالف) پیش روی خود می‌بینند، این موضوع به ایجاد عواطف منفی نسبت به ازدواج منجر می‌شود. این شبکه روابط اجتماعی متعارض در حقیقت حکایت از افول سرمایه اجتماعی دارد. ترنر معتقد است کاهش اضطراب به عنوان نیروی جهت دهنده زندگی اجتماعی است. افراد گرایش به اجتناب از اضطراب دارند، بنابراین، معمولاً به دنبال رفع نیازهای مذکور هستند (ترنر، ۲۰۰۶). این موضوع به ویژه زمانی که اینان دست به مقایسه شرایط زندگی خانواده‌های متأهلین و مجردها می‌زنند، دوچندان می‌شود.

در جستجوی آزادی بودن، برآمده از دگرگونی ارزشی زنان و متأثر از مطالبات فمینیستی لیبرالیستی است. این موضوع نشان می‌دهد دختران با معناهای جدید از زندگی با دغدغه کمتر و لذت بیشتر مواجه هستند. تفکرات فمینیستی همواره برای زنان تصویری ایدئال

1. UN Women (United Nations Women)

2. World Bank Group

3. Kamper

نسبت به فضای سنتی گذشته ترسیم می‌کند. با تأثیرپذیری از ایده آزادی و فرار از انقیاد است که دختران رؤیاهایی در سر می‌پرورانند که با مجرد بودن می‌توان به خواسته‌ها رسید؛ اما باید دید “تا چه بازی رُخ نماید”. لذا، در این مدل فرایندی ابتدا یک تعقیب رشد شخصی، کمال‌گرایی و رؤیاپردازی در قالب دست‌یابی به آزادی آغاز می‌شود. این رؤیاپردازی زمانی به اوج خود می‌رسد که فرد را در مواجهه با شرایط مداخله‌گر عرصه‌های تحصیلاتی و شغلی قرار می‌دهد. تحت چنین شرایطی فرد دست به بازاندیشی می‌زند.

بازاندیشی عبارت از فرایند تعریف و بازتعریف خود از طریق مشاهده و تأمل در اطلاعات درباره مسیرهای ممکن زندگی است (گیدنز، ۱۳۸۴). بازاندیشی به جابه‌جایی اهمیت نقش‌ها در بین زنان منجر شده است. حالتی که در آن موقعیت‌های جدید کسب موفقیت شغلی و تحصیلی را بر نقش‌های سنتی مادری و خانه‌داری ترجیح می‌دهند. این شرایط مداخله‌گر، رؤیاپردازی برای آینده‌ای بهتر را تشدید کرده و دختران را جهت ترجیح مجرد بر تأهل مصمم می‌سازد. مدل فرایندی قرارگرفتن شرایط علی در میانه شرایط مداخله‌گر تحصیلات‌گرایی و استقلال‌یابی زنان، در یک بستر می‌تواند حرکت به سمت تجردزستی را تکمیل نماید. این یافته‌ها با نتایج تحقیق شهانواز و همکاران (۱۳۹۸) و کلاته‌ساداتی و همکاران (۱۴۰۲) همخوانی دارد. در طی این فرایند، نامساعد بودن شرایط خانوادگی، اجتماعی و اقتصادی، به عزم دختران در تجردزستی دامن زده است. وجود شکاف نسلی بین والدین و فرزندان (عباسی اسفنجیر و همکاران، ۱۳۹۲؛ دانش و همکاران، ۱۳۹۳) محدودیت‌هایی را برای دختران جامعه فراهم می‌آورد. از طرف دیگر نامساعد بودن زمینه اجتماعی با اشاره به ناآمدگی پسران برای ازدواج و بی‌اعتمادی در جامعه واقعیت‌هایی را پیش‌روی دختران مجرد می‌گذارد. گفته می‌شود ایران رتبه دوم مصرف تریاک در دنیا را دارد (مختاری و جعفری مهر، ۱۴۰۲) و این خود به درگیری جوانان بسیاری در دام اعتیاد اشاره دارد که نمی‌توانند برای ازدواج آمادگی داشته باشند. از طرف دیگر نرخ رشد اقتصادی از ۵٪ در سال ۱۳۹۰ به ۸٫۶٪ در سال ۱۳۹۸ رسیده است که به تبع آن شاخص فلاکت اقتصادی نیز بیشتر شده است (مختاری و جعفری مهر، ۱۴۰۲). این شرایط بن‌بست‌هایی را برای دخترانی که اندک تمایلی به تأهل‌زیستی دارند، ایجاد نموده است. لذا بازاندیشی در نقش‌ها، با در نظرگیری زمینه نامساعد و تلاش برای جامه عمل پوشاندن به رؤیاها از طریق تجردزستی انجام می‌گیرد.

در فرایند شکل‌گیری شرایط علی، مداخله‌گر و زمینه‌ای بازاندیشی‌های صورت‌گرفته در خصوص ترجیح تجردزستی، جهت نیل به رؤیاها با آینده‌ای نامعلوم، استراتژی‌های کنش

و کنش متقابل شکل می‌گیرد تا بتوانند تجردزیستی را برای خود قابل تحمل کنند و از طرف دیگر تصویری موجه از خود به اطرافیان ارائه نمایند؛ چراکه تجردزیستی در یک فضای سنتی با آنگ‌های اجتماعی از سوی اطرافیان همراه است. از نظر گافمن، کنترل احساسات اساساً یک استراتژی برای اجتناب از ناراحتی یا شرم است و با افتخار و تمایل به ایجاد احساسات مثبت تقویت می‌گردد (کاتارینوسی، ۲۰۰۰). بر همین اساس دختران دست به مدیریت زندگی می‌زنند که از جمله آن مشغولیت است. چنین اعمالی فرد را از تنش‌های مرتبط با وضعیتی که در آن قرار دارد، خارج می‌سازد. درواقع مثبت‌اندیشی دارای کارکردهای "سلامت فیزیکی" و "سلامت روانی" است (مک‌کریدی و همکاران، ۲۰۱۰^۲، به نقل از احمدی و همکاران، ۱۴۰۳). از دیگر استراتژی‌ها، معنویت‌گرایی است. افرادی که در تنهایی به سر می‌برند، ملجأ و پناه خود را خداوند می‌بینند و با خداوند رازو نیاز کردن به تخلیه روانی آن‌ها کمک می‌کند.^۳ دیگر استراتژی "سرکوب نیازها" است. وجود نیازهای غریزی و عاطفی در انسان قابل‌کتمان نیست؛ اما دختران زیادی در جامعه هستند که دست به سرکوب این نیازها می‌زنند. این سرکوبگری‌ها همراه با تظاهر به اقبال است؛ چراکه دختران نیاز به تأیید شدن در جمع دارند. چنانچه عدم انطباق بین انتظارات فرد و واکنش‌های دیگران کم باشد، افراد اغلب دست به استراتژی‌های دفاعی می‌زنند. متداول‌ترین استراتژی‌های دفاعی متوسل شدن به موفقیت‌ها و افتخاراتی است که در شرایط مطلوب به دست آورده‌اند. با این شیوه، افراد خود را از پدیده ناهماهنگی بین انتظارات و واکنش‌های دیگران رها می‌کنند (ترنر و استیت، ۲۰۰۶). در کنار معنویت‌گرایی و توجه به نیروی الهی در تحمل شرایط سخت، دیگر راهبرد مورد استفاده توسل به سیالیت عشق است (باومن، ۱۳۸۴). تکیه بر عشق‌های ناپایدار و کوتاه‌مدت برای تسکین دردها و نیازها، ایجاد مشغولیت و مدیریت زندگی به نحوی که دیگران در آن کم‌تر نقش داشته باشند، جایگزینی سیاست فردی شدن به جای سیاست جمع‌گرایی است که سال‌ها بر فرهنگ جامعه ایرانی حاکم بوده است؛ سیاست زندگی تصمیم‌گیری‌ها بر اساس آزادی انتخاب و شکل‌هایی از زندگی که اخلاقاً توجیه‌پذیر باشند. این سیاست با سیاست‌های بخش به معنای آزاد شدن از امرونی‌های جزم‌آلود سنت‌های کهن (گیدنز، ۱۳۷۸) همراه شده است.

1. Cattarinussi

2. McCreadie et al.

4. Turner & Stets

۳. الا بذكر الله تظمنن القلوب

به‌کارگیری سیاست‌های زندگی و سیاست‌های بخش اما نتوانسته است در این فرایند تجردزیستی دختران را از چنگال چالش‌ها و مشکلات‌های بخش‌دهد. آن‌آرزوها و رؤیاهای دیروز، بعد از گذشت ایامی چند آینده‌ای را رقم زده که دیروز نامعلوم بود. درواقع مبارزه برای دستیابی به رؤیاهای، برای افرادی که تجردزیستی را انتخاب کرده‌اند، پیامدهایی را به همراه داشته است. هرچند این پیامدها یکسری منفی نیست، اما حتی پیامدهای مثبت در کنار پیامدهای منفی از نوعی سرپوش‌گذاشتن بر ناکامی‌ها دلالت دارد. این بخش از یافته‌های پژوهش نیز با تحقیق خسروی و همکاران (۱۴۰۰) و قانع عزآبادی و همکاران (۱۳۹۴) همخوانی دارد. به نظر ترنر، انسان‌ها دارای نیازهای بنیادینی هستند که برای برآوردن آن‌ها به تعامل رودررو می‌پردازند. این نیازها عبارت‌اند از نیاز به تأیید، نیاز به پاداش‌های مفید مبادله‌ای، نیاز به عضویت گروهی، نیاز به اعتماد و نیاز به واقع‌بودگی (ترنر، ۲۰۰۰).

اما مخدوش شدن روابط اجتماعی که با سرکوب و مداخله اطرافیان همراه است، هویت اجتماعی ناپسندی را برای اینان در چشم اطرافیان ایجاد می‌کند که به‌زعم گافمن نوعی داغ اجتماعی محسوب می‌شود. داغ یا ننگ به مسئله هویت‌های خدشه‌دارشده‌ای اشاره دارد که جامعه به آن‌ها طور دیگری نگاه می‌کند (گافمن، ۱۳۸۶). این‌که در زندگی دختر مجرد دخالت می‌کنند، به معنی عدم اعتماد به وی است که در مقابل، این دختران تلاش می‌کنند تا به خودوانمودی دست بزنند، یا موفقیت‌هایی را دنبال کنند که مجرد بودن آن‌ها به‌عنوان داغ را سرپوش بگذارد. در پاسخ به داغ‌زنی جامعه بر فرد، اینان سعی می‌کنند تا خود واقعی‌شان را پنهان و خویشتن را به‌گونه‌ای دیگر معرفی کنند. درواقع به تعبیر گافمن، قدرت داغ‌زنی یک صفت، نه در ذات خودش بلکه در روابط اجتماعی ریشه دارد (گافمن، ۱۳۸۶).

مخدوش شدن روحیه که با مخدوش شدن روابط اجتماعی همبستگی تنگاتنگی دارد، حکایت از غلبه شدید تنهایی بر این دختران است؛ تنهایی که فرد را به انزوا وامی‌دارد. حسرت خوردن و به انزوا فرورفتن، انعکاس‌دهنده این واقعیت است که رؤیاهایی که برای زندگی بهتر در ایام جوانی دنبال می‌کردند، آینده‌ای سرشار از تنهایی و حسرت را به وجود آورده است. به قول مارکس "هر آنچه سخت است و استوار دود می‌شود و به هوا می‌رود". به‌زعم گیدنز زیستن ما در دنیا به همان مفهومی نیست که در اعصار پیشین بود. زیستن در دنیا متضمن تشنج‌ها و دشواری‌های متمایزی در سطح خود است (گیدنز، ۱۳۷۸: ۲۶۴). در کنار این سختی‌ها و مشقت‌ها، یک پیامد دلگرم‌کننده برای این دختران در نتیجه تجردزیستی، دستیابی به موفقیت‌های شخصی و اجتماعی بوده است. وقتی که افراد سیاست فردی شدن را اتخاذ نموده‌اند، شانس بیشتری در دستیابی به موفقیت داشته‌اند.

در نهایت این که "تجردزیستی به مثابه یک چالش فراگیر زنانه" به عنوان مقوله هسته‌ای پژوهش حاضر بود. اشاره به چالش فراگیر، تجربه زیسته دختران از تجردزیستی را عیان می‌سازد؛ تجربه‌ای که در نتیجه پارادوکس بازاندیشی و بازتولید دختربودگی در جامعه‌ای با بافت سنتی شکل می‌گیرد. با تغییرات اجتماعی فراگیر در جامعه روبه توسعه ایرانی، در شهرهایی که در آن مدرنیته قدم گذاشته و فرصت‌هایی اقتصادی و اجتماعی را برای ورود زنان به جامعه ایجاد نموده است، دختران دست به بازاندیشی می‌زنند. در این فضا پیرامون امکان آزادی بیشتر، سیالیت بخشی در روابط اجتماعی و رابطه با جنس مخالف و ترجیح پیشرفت‌های اقتصادی و اجتماعی، به بازاندیشی موقعیت خود دست می‌زنند؛ اما این فقط یک روی سکه است. در جامعه‌ای که فرهنگ سنتی بر خانواده و روح و روان یک دختر به حجم دختر بودن در جریان جامعه‌پذیری جنسیتی حاکم است، بازتولید تصورات قالبی جنسیتی نیز به قوت خود باقی است و روی دیگر سکه تجردزیستی دختران را رقم می‌زند. روی دیگری که نشان می‌دهد معلوم نیست آمال و آرزوهای دوران جوانی همیشه خواستنی است یا خیر. در شرایطی که تجردزیستی، دشواری‌ها را دوچندان می‌کند (از آنگ‌های اجتماعی که این دختران با آن مواجه می‌شوند تا تلاش برای کسب موفقیت به عنوان جایگزینی برای جبران تنهایی‌ها و فقدان حمایت‌های اجتماعی)، می‌توان سبک هویتی سردرگم (برزونسکی، ۱۹۹۰) را مناسب وضع و حال این دختران دانست؛ بدین سان که رؤیایپردازی برای آینده نامعلوم، به حس تنهایی و حسرت خوردن منتهی می‌شود و یگانه دل‌خوشی را کامیابی‌های اجتماعی و اقتصادی می‌سازد که نمی‌تواند روان خسته آن‌ها را تسلی بخشد.

در پایان، پیشنهادهای تحقیق را می‌توان به شرح زیر مطرح کرد:

- موضوع کمبود اعتماد اجتماعی سبب تجردزیستی و دوری از پیوندهای زناشویی است؛ لذا زمینه‌سازی از طریق رسانه‌ها و افزایش امنیت اجتماعی جهت بالابردن سطح اعتماد اجتماعی پیشنهاد می‌گردد.
- از آنجاکه برخی از دختران به عدم شخص مناسب جهت ازدواج اشاره کرده‌اند، پیشنهاد می‌گردد، زمینه‌های اشتغال مردان فراهم شود تا در برابر دختران آماده ازدواج، مورد مناسب ازدواج وجود داشته باشد.
- پیشنهاد می‌شود با انجام تحقیقات اجتماعی در خصوص شناخت راه‌هایی که از نظر دختران بتوان موفقیت اجتماعی و اقتصادی را در کنار ترجیح تأهل‌زیستی بر تجردزیستی داشت، گام‌های مثبت برداشت.

- ترس از ازدواج دختران را می‌توان با برنامه‌های آموزشی و ایجاد مراکز مشاوره برای دختران تقلیل داد.
- ممکن است خواسته یا نخواستۀ برخی دختران در نهایت تجردزیستی را تجربه کنند، برخورد افراد جامعه با چنین دخترانی که در تنهایی رنج می‌برند، می‌تواند نوعی سوهان روح محسوب شود. لذا، لازم است این افراد جامعه بر عزتمندی و استقامت این دختران در برخورد با آن تأکید ورزند، از طریق رسانه‌ها آموزش داده شود و توجه به مشکلات این دختران در رسانه‌ها مورد غفلت قرار نگیرد.
- در نهایت، برای کاهش این پدیده و ارتقای وضعیت روانی و اجتماعی دختران، نیاز به ایجاد تغییرات فرهنگی و فضایی حمایتی وجود دارد. ایجاد فضای امن و حمایتی برای انتخاب آزادانه و کاهش فشارهای اجتماعی، می‌تواند به بهبود کیفیت زندگی عاطفی و اجتماعی دختران کمک کند.

منابع

- آقاجانی، محمدحسن، فرزاد، ولی‌الله و شهرآرای، مهرناز (۱۳۸۳). مطالعه ویژگی‌های روان‌سنجی پرسشنامه سبک هویت. طب و ترکیه، ۱۳(۲)، ۱۱-۱.
- احمدی، سیروس، مختاری، مریم و جم‌نژاد، سیمین (۱۴۰۳). مطالعه جامعه‌شناختی تنهایی در بین سالمندان در شهر شیراز، یک نظریه زمینه‌ای. مسائل اجتماعی ایران، ۱۵(۳)، ۴۸-۹.
- احمدی، سیروس (۱۳۹۳). جامعه‌شناسی صنعتی. تهران: جامعه‌شناسان.
- بارون، رابرت، دان بیرن و نایلا برنسکامب (۱۳۹۲). روان‌شناسی اجتماعی. ترجمه یوسف کریمی، تهران: روان.
- باومن، زیگموند (۱۳۸۴). عشق سیال؛ در باب ناپایداری پیوندهای انسانی، ترجمه عرفان ثابتی، تهران: ققنوس.
- بناری‌زاده، مسعود، ملتفت، حسین، رضادوست، کریم و عربی، علی (۱۴۰۳). کاوش فرایندهای اجتماعی شکل‌گیری زیست مجردانه (مورد مطالعه: مردان مجرد شهر اهواز). جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۶(۳)، ۱۴۵-۱۳۰.
- خدابخشی، آناهیتا و پیش‌بهار، زهرا (۱۳۹۸). تجارب زندگی دختران مجرد و غیرشاغل سی تا چهل ساله شهر تهران. روان‌شناسی فرهنگی، ۳(۲)، ۱۸۶-۱۷۱.
- خسروی، جمال، خضرنژاد، عمر و دارنی، حمیرا (۱۴۰۰). بازسازی معنایی تجربه تجرد از منظر دختران ۳۰ سال به بالای شهر بوکان. مطالعات راهبردی زنان، ۲۳(۹۲)، ۱۵۱-۱۳۳.
- دانش، پروانه، ذاکری نصرآبادی، زهرا و عبداللهی، عظیمه السادات (۱۳۹۳). تحلیل جامعه‌شناختی شکاف بین نسلی در ایران. جامعه‌پژوهی فرهنگی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۵(۳)، ۱-۳۰.

- دورانت، ویل (۱۳۸۸). لذات فلسفه. ترجمه عباس زریاب‌خویی، تهران: علمی و فرهنگی.
- دهبانی‌پور، رضا، خرم‌پور، یاسین و شیخی، عنایت (۱۳۹۷). بررسی تجربی تأثیر رسانه‌های ارتباط جمعی در گسترش عناصر فرهنگی پست‌مدرنیسم (مطالعه موردی جوانان شهر یزد)، رسانه و فرهنگ پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی. ۲۲-۱۲۳، (۲)۸.
- دهقان حصار، مهناز، حاج‌حسینی، منصوره، غلامعلی لوانسانی، مسعود و حجازی موعاری، الهه (۱۴۰۱). تجردزیستی در دختران مجرد: مطالعه پدیدارشناختی چالش‌ها و راهبردها. رویش روان‌شناسی، ۱۱ (۱۲)، ۲۴-۱۳.
- زارتسکی، ایلا (۱۳۹۰). سرمایه‌داری، خانواده و زندگی شخصی، (منیژه نجم عراقی، مترجم)، تهران: نی.
- سازمان ثبت‌احوال کشور (۱۳۹۴). گزارش آماری طلاق در کشور و استان کهگیلویه و بویراحمد.
- سازمان ثبت‌احوال کشور (۱۴۰۲). گزارش آماری طلاق در کشور و استان کهگیلویه و بویراحمد.
- سالنامه آماری استان کهگیلویه و بویراحمد (۱۴۰۰). گزارش آماری میزان طلاق در استان کهگیلویه و بویراحمد.
- سپیدنامه، بهروز و پرویزی، فاطمه. (۱۴۰۳). مطالعه پدیده تجرد قطعی دختران روستایی شهرستان دره‌شهر (ارائه یک نظریه زمینه‌ای). بررسی مسائل اجتماعی ایران، ۱۴ (۲)، ۷۹-۵۳.
- شهبانواز، سارا، اعظم‌زاده، منصوره و قاضی‌نژاد، مریم (۱۳۹۸). احتمال وقوع و تحلیل حساسیت پیشران‌های تجرد در ایران ۱۴۱۴. مطالعات راهبردی ورزش و جوانان، ۱۸ (۴۶)، ۲۱۹-۱۹۵.
- طالب‌پور، اکبر و بیراوند، معصومه (۱۴۰۱). بررسی تجربه زیسته تجرد قطعی از منظر دختران مجرد. زن و جامعه، ۱۳ (۵۱)، ۱۱۴-۹۵.
- عباسی‌اسفنجیر، علی‌اصغر، سام، شیما و امیریان، ریحانه (۱۳۹۳). شکاف نسلی در ارزش‌ها: بررسی مقایسه جوانان و سالمندان. مطالعات علوم اجتماعی ایران، ۱۰ (۳۸)، ۱۸۵-۱۶۲.
- غیاثوند، احمد و حاجیلو، زینب (۱۳۹۹). تجردزیستی جوانان: پانتومیم دختران مجرد در ایستار ازدواج. فصلنامه علوم اجتماعی، ۲۷ (۸۸)، ۲۱۵-۱۷۷.
- فلیک، اوه (۱۳۸۵). درآمدی بر روش تحقیق کیفی. ترجمه هادی جلیلی، تهران: نی.
- قانع‌عزآبادی، فرزانه، قاسمی، وحید و کیان‌پور، مسعود (۱۳۹۴). نگرش اجتماعی نسبت به تجرد دختران ۳۰ سال و بالاتر (مورد مطالعه: شهر یزد). پژوهش‌های جامعه‌شناسی معاصر، ۴ (۷)، ۹۹-۱۲۷.
- کلاته‌ساداتی، احمد، صادقیه، سارا، جعفری‌نعمی، فاطمه و صادقیان مقدم، زهرا (۱۴۰۲). برهمکنش فرهنگ و تجرد: واکاوی ابعاد فردی و اجتماعی-فرهنگی طولانی شدن دوران تجرد دختران در شهر یزد. نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران، ۱۸ (۳۶)، ۹۱-۵۱.
- کلاته‌ساداتی، احمد، جعفری‌نعمی، فاطمه، صادقیه، سارا و صادقیان مقدم، زهرا (۱۴۰۳). زیست اقتضایی و سازگاری با تجرد در میان دختران ۳۵ سال به بالا در شهر یزد. مطالعات اجتماعی روان‌شناختی زنان، ۲۲ (۴)، ۶۵-۳۴.
- گافمن، اروینگ (۱۳۸۶). داغ‌ننگ: چاره‌اندیشی برای هویت ضایع‌شده. ترجمه مسعود کیانپور. تهران: مرکز.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۷۸). تجدد و تشخص، ترجمه ناصر موفقیان، تهران: نی.

- گیدنز، آنتونی (۱۳۸۴). پیامدهای مدرنیت، ترجمه محسن ثلاثی، تهران: مرکز.
- عباس‌زاده، محمد و نیکدل، نورمین (۱۳۹۵). مطالعه بسترهای زمینه‌ساز تأخیر در ازدواج دختران با رویکرد پدیدارشناسی توصیفی، فصلنامه زن در فرهنگ و هنر، ۸(۴)، ۵۱۶-۴۹۳.
- مختاری، مریم و جعفری‌مهر، حسین (۱۴۰۲). مقایسه سازوکار سوء مصرف مواد و سیاست‌گذاری‌های مرتبط با آن در ایران و دیگر کشورهای جهان، پژوهشنامه مددکاری اجتماعی، ۱۰(۳۷)، ۱۶۸-۱۲۹.
- مختاری، مریم و رجایی، محمدصادق (۱۳۹۵). بازنمایی زنان در تبلیغات تجاری نشریات به عنوان بستری برای شکل‌گیری هویت آنان. مطالعات فرهنگ-ارتباطات، ۱۷(۳۵)، ۲۴۴-۲۱۷.
- مداحی، جواد، زارع، بیژن، سراج‌زاده، سیدحسین و حبیب‌پورگتابی، کرم (۱۴۰۰). مسئله تجرد: سوژه و زیست جهان نوپدید دختران شهر تهران. بررسی مسائل اجتماعی ایران، ۱۲(۱)، ۴۳-۷.
- مرکز آمار ایران (۱۴۰۰). قابل دسترسی در: <https://amar.org.ir/>
- مقدس، علی اصغر و قدرتی، شفیعه (۱۳۹۰). بررسی نقادانه نظریه‌های جامعه‌شناسی عواطف جانانان ترنر، تئودور کمپر و ادوارد لاولر. جامعه‌شناسی کاربردی، ۲۲(۲)، ۱۶۶-۱۴۳.
- وزینی‌افضل، مجتبی، فیروزی، منیژه و کشاورز، محمد (۱۳۹۹). سیاست پژوهی تجردگرایی: مطالعه کیفی. رویش روان‌شناسی، ۹(۵)، ۹۵-۱۰۴.
- هدایت‌نیا، فوج‌الله (۱۴۰۰). ظرفیت‌شناسی حقوق در کنترل ازدواج‌هراسی. فصلنامه دین و قانون، ۳۷(۳۴)، ۹-۳۷.
- Adams, P. (1990). Mothering. In *The Woman In Question*, See Adams and Cowie. Cambridge:MIT Press.
- Beckmeyer, J. J., & Jamison, T. B. (2023). Empowering, pragmatic, or disappointing: Appraisals of singlehood during emerging and established adulthood, *Emerging Adulthood*, 11(1), 103-109.
- Berzonsky, M. D. (1990). Identity style: conceptualization and measurement, *Journal of Adolescent Research*, 4 (3), 268 -282.
- Cattarinussi, B. (2000). Sentiments. In: Borgatta, Edgar. E. & Rhonola. J. V. Montgomery(eds). *Encyclopedia of Sociology*. Second edition, 4: 2518-29 U.S.A: McMillan-Reference.
- Chodorow, N. (1987). *The Reproduction of Mothering: Psychoanalysis and the Sociology of Gender*, the regents of the University of California.
- Corbin, J., & Strauss, A. (2014). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory*. Sage publications.
- Costello, W., Rolon, V., Thomas, A. G., & Schmitt, D. (2022). Levels of well-being among men who are incel (involuntarily celibate). *Evolutionary Psychological Science*, 8(4), 375-390.
- Farley, J. E., Flota, M. W., & Carter, J. S. (2025). *Sociology*. London: Routledge.
- Festinger, L. (1954). A theory of social comparison processes. *Human Relations*, 7, 117-140.
- Fourier, C. (1967). *Le nouveau monde amoureux: manuscrit indet, texte integral*

- by Charles Fourier first published in 1967-4 editions.
- Genderdata.Worldbank. (2023).
  - Giddens, A. (2018). Introduction to sociology. London: Polity Press.
  - Homans, G. C. (1961). Social behavior: Its elementary forms. Harcourt, Brace & World.
  - Maharaj, P., & Shangase, T. (2020). Reasons for delaying marriage: Attitudes of Young, Educated Women in South Africa. *Journal of Comparative Family Studies*, 51(1), 3 -17.
  - McCreadie, M., Payne, S., & Froggatt, K. (2010). Ensnared by positivity: A constructivist perspective on 'being positive' in cancer care. *European Journal of Oncology Nursing*, 14(4), 283-290.
  - Nolan, P., & Lenski, G. (2009). Human societies: An introduction into macro sociology. Boston: McGraw-Hill.
  - Schafer, R. T. (2020). Sociology in Modules. New York: McGraw-Hill.
  - Shahzad, A. (2017). Differentials in female age at marriage in Pakistan: Have they changed or not?. *Nust Journal of Social Sciences and Humanities*, 3(1), 71-94.
  - Strauss, A., & Corbin, J. (1990). Basics of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Techniques. Sage Publications.
  - Strauss, A., & Corbin, J. (1998). Basics of qualitative research techniques. Sage Publications, Inc
  - Turner, J. H., & Stets, J. E. (2006). Sociological theories of human emotions. *Annual Review of Sociology*. 32(1), 25-52.
  - Turner, J. H. (2006). Psychoanalytic sociological theories and emotion. In: *Handbooks of the Sociology of Emotions*. Edited by Stets, Jan E & Jonathan H.
  - Turner, J. H. (2000). On the origins of human emotions: A sociological inquiry into the evolution of human affect. USA: Stanford University Press.
  - UN Women (2016). [https://www.unwomen.org/sites/default/files/Headquarters/Attachments/Sections/CSW/64/National reviews/Iran.pdf](https://www.unwomen.org/sites/default/files/Headquarters/Attachments/Sections/CSW/64/National%20reviews/Iran.pdf).
  - World Bank Group (2023). <https://genderdata.worldbank.org/en/indicator/sl-tlf-acti-zs#data-table-section>.

References in Persian

- Abbasi Esfajir, A. A., Sam, Sh., & Amirian, R. (2014). Generational gap in values: A comparative study of youth and the elderly. *Iranian Journal of Social Sciences Studies*, 10(38), 162-185.
- Abbaszadeh, M., & Nikdel, N. (2016). The study of underlying substrates of delay in girls' marriage suing descriptive phenomenology. *Journal of Women in Culture and Arts*, 8(4), 493-516.
- Aghajani, M., Farzad, V., & Shahrarai, M. (2004). A study of the psychometric

- properties of the Identity Style Questionnaire. *Tebb va Tazkiyeh*, 13(2), 1–11.
- Ahmadi, S. (2014). *Industrial sociology*. Tehran: Sociologists Publications.
  - Ahmadi, S., Mokhtari, M., & Jamnejad, S. (2024). Sociological Study of Loneliness among the Elderly in Shiraz: A Grounded Theory. *Social Problems of Iran*, 15(3), 9–48.
  - Banarizadeh, M., Moltafet, H., Rezadoost, K., & Arabi, A. (2024). Exploring social processes of single living formation (Case study: Single men in Ahvaz). *Sociology of Culture and Art*, 6(3), 130–145.
  - Baron, R., Byrne, D., & Branscombe, N. (2013). *Social psychology* (Y. Karimi, Trans.). Tehran: Ravan.
  - Bauman, Z. (2005). *Liquid love: On the frailty of human bonds* (E. Sabeti, Trans.). Tehran: Qoqnoos.
  - Civil Registry Organization. (2015). Statistical report on divorce in Iran and Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad Province.
  - Civil Registry Organization. (2023). Statistical report on divorce in Iran and Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad Province.
  - Danesh, P., Zakari Nasrabadi, Z., & Abdollahi, A. S. (2014). A sociological analysis of the generational gap in Iran. *Jame'e Pazuh-yi Farhangi*, 5(3), 1–30.
  - Dehbanipour, R., Khorampour, Y., & Sheikhi, E. (2018). Experimental investigation of the influence of mass media in promoting cultural elements of postmodernism: Case Study: Youth Yazd. *Interdisciplinary Studies in Media and Culture*, 8(2), 22–123.
  - Dehghan Hesar M., Hajhosseini M., Gholamali Lavasani M., & Hejazi Moughari E. (2023). Solo-living among single women: A phenomenological study of challenges and strategies. *Rooyesh*, 11(12), 13-24.
  - Durant, W. (2009). *Pleasures of philosophy* (A. Zaryab-Khoei, Trans.). Tehran: ElmiFarhangi Publications.
  - Goffman, E. (2007). *Stigma: Notes on the management of spoiled identity* (M. Kianpour, Trans.). Tehran: Markaz Publishing.
  - Ghaane Azabadi, F., Ghasemi, V., & Kianpour, M. (2015). Social Attitudes towards the Singlehood of Girls over 30 years Old (The case of Yazd City). *Contemporary Sociological Research*, 4(7), 99–127.
  - Ghiyasvand, A., & Hajilu, Z. (2020). Single Lives of the Youth: A Pantomime of Single Girls in the Attitude of Marriage. *Journal of Social Sciences*, 27(88), 177–215.
  - Giddens, A. (1999). *Modernity and self-identity* (N. Mofaghian, Trans.). Tehran: Ney Publishing.
  - Giddens, A. (2005). *The consequences of modernity* (M. Selasi, Trans.). Tehran: Markaz Publishing.

- Hedayatnia, F. (2021). Studying the Capacity of Law in Controlling Gamophobia. *Journal of Religion and Law*, 9(34), 1–37.
- Flick, U. (2006). *An introduction to qualitative research* (H. Jalili, Trans.). Tehran: Ney Publishing.
- Kalateh Sadati, A., Jafari Naeimi, F., Sadeghieh, S., & Sadeghian Moghadam, Z. (2024). Biological contingency and adaptation to celibacy among girls aged 35 and over in Yazd city. *Women's Studies Sociological and Psychological*, 22(4), 34–65.
- Kalateh Sadati, A., Sadeghieh, S., Jafari Naeimi, F., & Sadeghian Moghadam, Z. (2023). The intersection of culture and celibacy: Exploring individual and socio-cultural aspects of prolonged single life among unmarried women in Yazd, Iran. *Journal of Population Association of Iran*, 18(36), 51–91.
- Khodabakhshi, A., & Pishbahar, Z. (2020). The Life Experiences of Single and Unemployed 30-40 year-old Girls in Tehran. *Cultural Psychology*, 3(2), 171–186.
- Khosravi, J., Khezrnejad, O., & Darni, H. (2021). Semantic reconstruction of the experience of celibacy From the perspective of girls 30 years and above the city of Buchanan. *Strategic Studies on Women*, 23(92), 133–151.
- Madahi, J., Zare, B., Serajzadeh, S. H., & Habibpour Gatabi, K. (2021). The problem of celibacy: the emerging subject and new life among girls in Tehran. *Iranian Journal of Social Problems*, 12(1), 7–43.
- Mokhtari, M., & Jafari Mehr, H. (2023). Comparison of drug abuse mechanisms and policies related to it in Iran and other countries of the world. *Journal of Social Work*, 10(37), 129–168.
- Mokhtari, M., & Rajaie, M. S. (2016). Representation of women in commercial advertising in publications as a basis for the formation of their identity. *Culture-Communication Studies*, 17(35), 217–244.
- Moghadas, A. A., & Ghodrati, Sh. (2011). A critical investigation of jonathan Turner, Theodore Kemper and Edward Lawler's theories of emotion. *Applied Sociology*, 22(2), 143–166.
- Statistical Center of Iran. (2021). Available at: <https://amar.org.ir/>
- Sepidnameh, B., & Parvizi, F. (2024). Investigating the Definite Singleness of Rural Girls in Darreh Shahr City (A Grounded Theory). *Iranian Journal of Social Problems*, 14(2), 53–79.
- Shahanavaz, S., Azadeh, M., & Ghazinejad, M. (2019). Probability of Occurrence and Sensitivity Analysis of Singleness Drivers in Iran 1414. *Strategic Studies on Youth and Sports*, 18(46), 195–219.
- Statistical Yearbook of Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad Province. (2021). Statistical report on divorce rates in Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad Province.
- Talebpour, A., & Biravand, M. (2022). Investigating the lived experience of permanent celibacy from the perspective of single girls. *Women and Society*,

13(51), 95–114.

- Vazini afzal M, Firoozi M, Keshavarz M. (2020). Policy Research on Singleness: a qualitative study. Rooyesh. 9(5), 95-104.
- Zaretsky, E. (2011). Capitalism, family, and personal life (M. Najm Araqi, Trans.). Tehran: Nashr-e Ney.

